Kıbrıs Tarihi

1. Kitap

KKTC
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI

Kıbrıs Tarihi

ORTAOKULLAR İÇİN TARİH KİTABI

(Temel Eğitim 2. Kademe)

Eylül 2004

Bu kitap; Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Talim ve Terbiye Dairesi tarafından ortaokullarda (Temel Eğitim İkinci Kademe) ders kitabı olarak denenip geliştirilmesi uygun bulunmuştur.

KKTC
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINIDIR

Her hakkı saklıdır ve KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'na aittir. Kitabın metin, soru, şekil ve resimleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Kıbrıs Tarihi

KİTAP YAZIM KOMİSYONU

Başkan
Dr. Hasan Alicik

Üyeler
Yrd. Doç. Dr. Ali Eftal Özkul
Uzm. Meltem Onurkan Samani
Yrd. Doç. Dr. Müge Şevketoğlu
Yrd. Doç. Dr. Gül Barkay
Güven Uludağ
Ahmet Billuroğlu
Mete Oğuz
Aysun Tuzcu
Uzm. Sevinç Baki
Yurdagül Akcansoy

Türkçe Dil Bilgisi Yönünden İnceleyen

Gülsün Çek
Tuncel Sabancı

Fotoğraflar

Ertan Aligüllü

Resimleyen

Mehmet İlkerli

Grafik Tasarım

Erdinç ilkerli

Baskı

.....

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak,
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var!
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

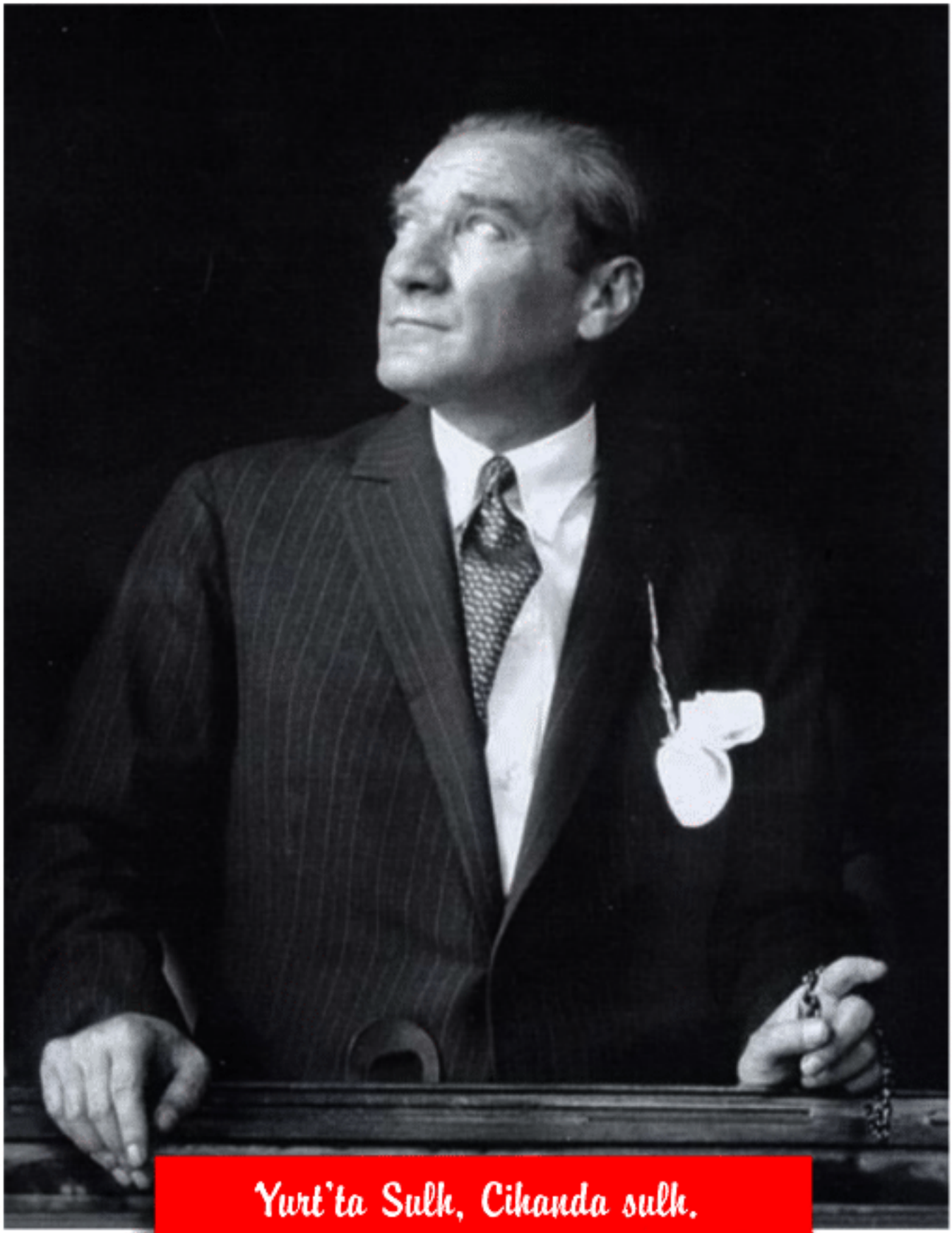
Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden, İlahi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli.
Bu ezanlar -ki şahâdetleri dinin temeli
Ebedi yurdumun Üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan, İlahi, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır rûh-ı mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarının hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal!

Mehmet Âkif ERSOY

Yurt'ta Sulh, Cihanda sulh.

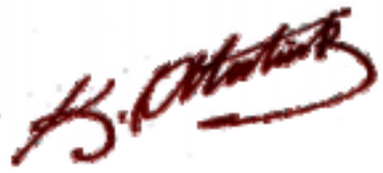
K. Atatürk

ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE SÖYLEVİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbâlde dahi, seni bu hazineden, mahrum etmek isteyecek, dahili ve harici, bedbahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok nâmüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve delâlet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda, mevcuttur!

YENİ TARİH PROGRAMI VE KİTAPLAR HAKKINDA

Kıbrıs'ta, yüzyıllardır akıp giden zamanda Kıbrıs Türk toplumu kendi tarihini yaratmıştır. Öyle ise kendi yarattığımız tarihi, kendimiz yazmalı ve yeni nesillere öğretmeliyiz.

Öte yandan, 21. yüzyılda, bilgi temelinde oluşan yeni bir dünya düzeni ve toplumsal yapılarla karşı karşıyayız. Yeni dünya düzeninde, Kıbrıs Türk toplumu ancak kendi toplumsal, siyasal, kültürel... tarih bilinci ile yetiştireceği gençlerle varolabilecektir. Bu bilinç aynı zamanda dünya tarihindeki yerimizi de belirleyecektir. Kendi kültürel kimliğinin farkında olan, düşünen, sorgulayan, sorumlu ve toplumsal yaşama faal olarak katılan vatandaşlar yetiştirmek amacıyla tarih ders programları ve kitapları yeniden düzenlenmiştir. Milli eğitimin genel amaçları çerçevesinde yeni program ve kitapların amaçlarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Kıbrıs' ın Dünya tarihindeki yerini, uygarlığın gelişmesindeki payını ve önemini öğretip kavratmak,
2. Ulusal, kültürel ve çağcıl kimlikleri biliçli kılmak,
3. Yurt, ulus, insan ve toplum sevgisini kazandırmak,
4. Düşünen, sorgulayan, sorumlu ve faal vatandaşlar yetiştirilmesini sağlamak,
5. Hoşgörü ve kimlik anlayışı temelinde, her türlü farklılığa saygının geliştirilmesini sağlamak,
6. Uluslararası barış, insan hakları ve demokrasi gibi temel değerlerin kavratılmasını sağlamak,
7. Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzlemler arasındaki kesintisiz tarihsel ilişkiyi kavratmak,
8. Kıbrıs tarihini Dünya tarihi perspetifinde algılanmasını sağlamak,
9. Toplum ve kültürlerarası etkileşim açısından tarih mirasının incelenmesi ve araştırma merakının geliştirilmesini sağlamak,
10. Farklı olgu, kanaat ve bakış açılarını dikkate alarak incelenmesini sağlamak,
11. Tarihsel olguları aktarırken eleştirel ve analatik öğrenmeyi teşvik etmek,
12. Kişilerin akıl, öngörü, cesaret ve fedakarlıkla tarihi olaylarına yön vermesi ve tarihin akışını nasıl etkilediklerini göstermek,
13. Barışçı, ancak bireysel ve toplumsal haklarını korumasını bilen yurtaşlar olarak yetiştirilmesini sağlamak.

Belirtilen bu amaçlar çerçevesinde, öğrenci merkezli bir anlayışla ortaya konulan program ve kitabın başarıya ulaşmasında idarecilere, öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Derslerin işlenmesinde soru-cevap, tartışma, araştırma, psikodrama, buluş, ironi, gösteri, gezi, gözlem ve inceleme... yöntemlerine sıklıkla yer verilmesi gerekmektedir. Tarihi olayların günlük yaşamla ilişkilendirilmesi öğrenilenleri daha anlamlı hale getirecektir. Kitapların yazımında Türk Dil Kurumu'nun "İmla Klavuzu" na uygun olarak yazılmıştır.

Bu ders kitapları ve programlar içeriklerin belirlenmesi yönünde ortaya konulan ilk denemedir. Gelecek eleştiriler ve yazarların çalışmalarıyla daha da geliştirilecektir. Eğitim-öğretim ortamlarının dinamikliği de bunu gerektirmektedir.

KOMİSYON

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE Kıbrıs Adası 1

1.1 Kıbrıs Adının Tarihçesi 1
1.2 Kıbrıs'ın Coğrafi Konumu 3
1.3 Kıbrıs'ın Yeryüzü Şekilleri 4
1.3.1 Girne dağları 4
1.3.2 Güneydeki Trodos Dağları 5
1.3.3 Mesarya Ovası 5
1.3.4 Kıyı Şeridi 5
1.4 Kıbrıs'ın İklimi ve Bitki Örtüsü 6

2. ÜNİTE Tarih Öncesi Dönemler (Prehistorya) 8

2.1 Kıbrıs'ın oluşumu ve Jeolojik yapısı 8
2.2 Tarih Öncesi Dönemlerde Kıbrıs'ın Durumu 9
2.2.1 Pleistosen Çağ 9
2.2.2 Paleolitik çağ 11
2.2.3 Neolitik Çağ 12
2.2.3.1 Erken Akeramik Neolitik 12
2.2.3.2 Geç Akeramik Neolitik 17
2.2.3.3 Seramik Neolitik 20
2.2.4 Kalkolitik Çağ 21
2.2.5 Tunç Çağı 24
2.2.5.1 Erken Tunç 24
2.2.5.2 Orta Tunç Çağı 25
2.2.5.3 Geç Tunç Çağı 26
2.2.6 Demir Çağı 29

3. ÜNİTE Tarihi Dönemlerde Kıbrıs 32

3.1 Kıbrıs'ta Mısırlılar 32
3.2 Kıbrıs'ta Hititliler 33
3.3 Kıbrıs'ta Deniz Kolonileri 34
3.3.1 Grek Kolonileri 34
3.3.1.1 Akalar 34
3.3.1.2 Dorlar 35
3.3.2 Fenike Kolonileri 35
3.4 Kıbrıs'ta Asurlular 36
3.5 Kıbrıs'ta Persler 37
3.6 Kıbrıs'ta Büyük İskender 42
3.7 Kıbrıs'ta Roma İmparatorluğu 43

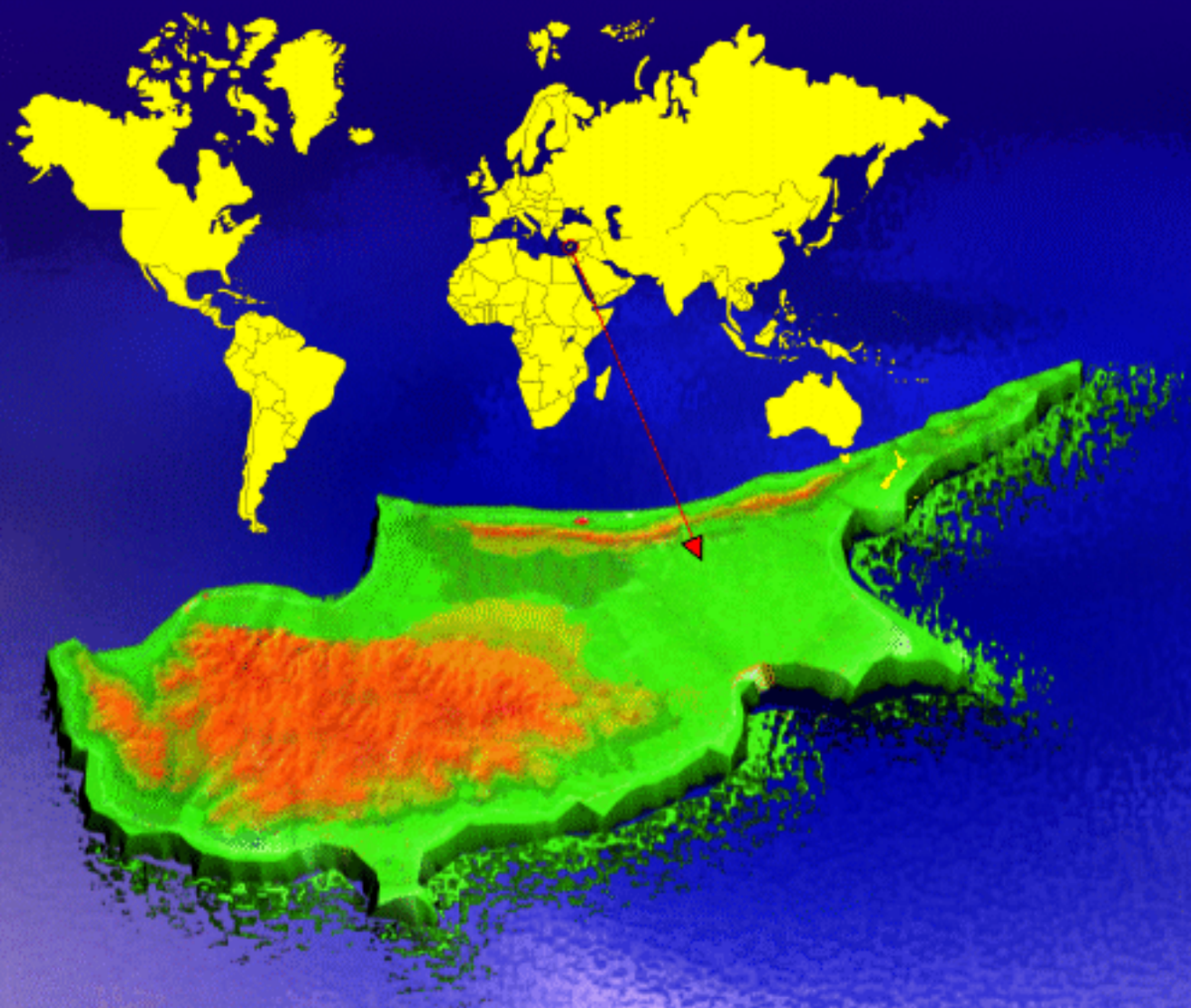
ÜNİTE IV Ortaçağda Kıbrıs 48

4.1 Kıbrıs'ta Bizans İmparatorluğu 48
4.2 Kıbrıs'ta Isaac Comneneus 50
4.3 Kıbrıs'ta İngiltere Krallığı 52
4.4 Kıbrıs'ta Lusignan Krallığı 54

1. ÜNİTE : KIBRIS ADASI

1.1 Kıbrıs Adasının Tarihçesi

Kıbrıs adası güzellik ve özelliklerinden dolayı birçok isim almıştır. Mısır'da Akad dilinde yazılmış kil tabletler bulunmuştur. Bu tabletlerde **Alashia** diye bir kentin bakır kaynakları ve dağları olduğu yazılıdır. Kıbrıs adasının da bakır içermesinden dolayı Alashia olabileceği öne sürülmüştür. Mısır firavunu ve Alashia Kralı arasında geçen yazışmalarda, Kral, Firavuna göndermek üzere bakır sözü verirken karşılığında gümüş, abanoz ve altın ile işlenmiş karyola ister. Mısır Firavunu ile Alashia Kralı arasında geçen yazışmada biri birlerine 'kardeş' demeleri eşit güçte olan iki ülkeyi göstermektedir. Anadolu'da Hititler zamanında **Asi** veya **Kittim** diye söylenme olasılığı yüksektir. Mısır, Suriye ve Anadolu'da, Asy diye de geçer M.Ö. 18. ve 12. yüzyıl arasında Alashia'nın Suriye ve Anadolu'ya bakır gönderdiğini bilmekteyiz. 14.yy da Alashia'nın kendi donanmasına sahip, Mısırlılarla birlikte, Hititlere karşı cephe açtıklarını biliyoruz.

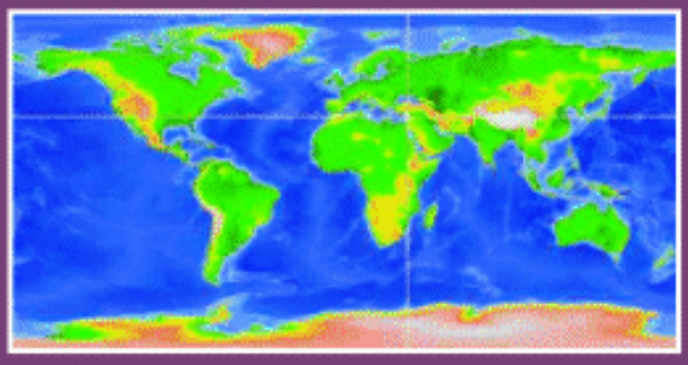
1895 yılında Enkomi'nin Alashia diye tesbit edilmesiyle bir tartışma açılır. Enkomi'nin Alashia olup olmadığı açıklık kazanmamıştır. Sorun, Kıbrıs Enkomi de çıkan Cypro-Minoan (Kıbrıs-Minos) kil tabletlerin henüz deşifre edilememesindendir.

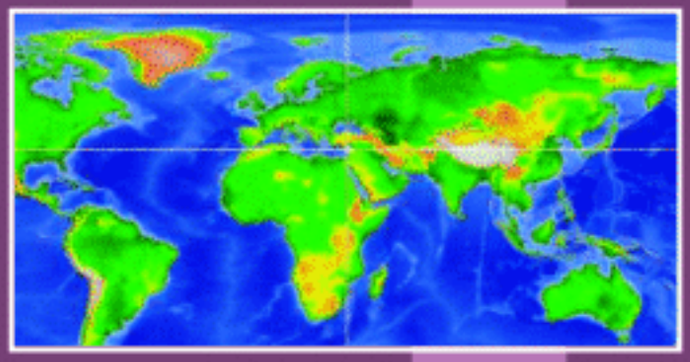
Kıbrıs adasının almış olduğu veya değişik dönemlerde anıldığı isimlerin toplamı 128'dir.

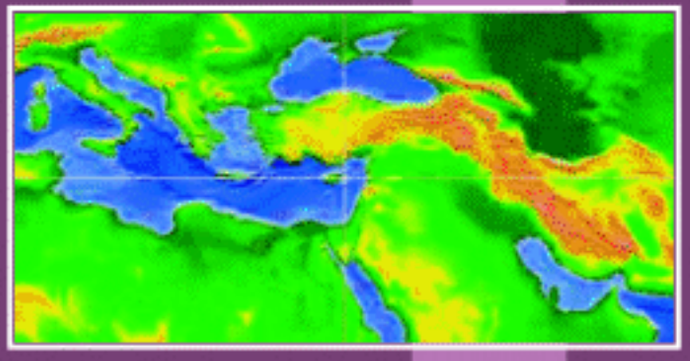
Herodot, kendi adını taşıyan Herodot Tarihi kitabında Kıbrıs'ın bugünkü adına yakın Kypros'u kullanır.

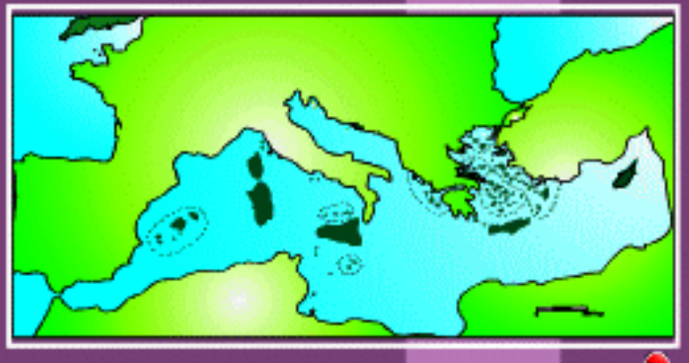
Fenikelilerde ada Hettim olarak anılmıştır. Kıbrıs'ın Cyprus ismini adada fazla olan bakırdan (cuprum) aldığı varsayılır. Bakır, Akkadca'daki Zabar okunan ama harflerle cpr harflerini bir araya getiren ve copper (İngilizce), Kupfer (Almanca) oluşturduğu düşünülür. Romalıların, adanın bakırına verdikleri isim Cyprium aes'dir (Kıbrıs bakırı veya Kıbrıs'a has anlamında). Miken yazılarında Ku-pi-ri-yo ve Homeros şiirlerinde Kyproi diye de geçer. Bu isimlerin dışında Asurlarda Kıbrıs, Yadyana veya Ya' dır. Kıbrıs isminin adanın kendine has kına çiçeğinden gelebileceği de düşünülmektedir.

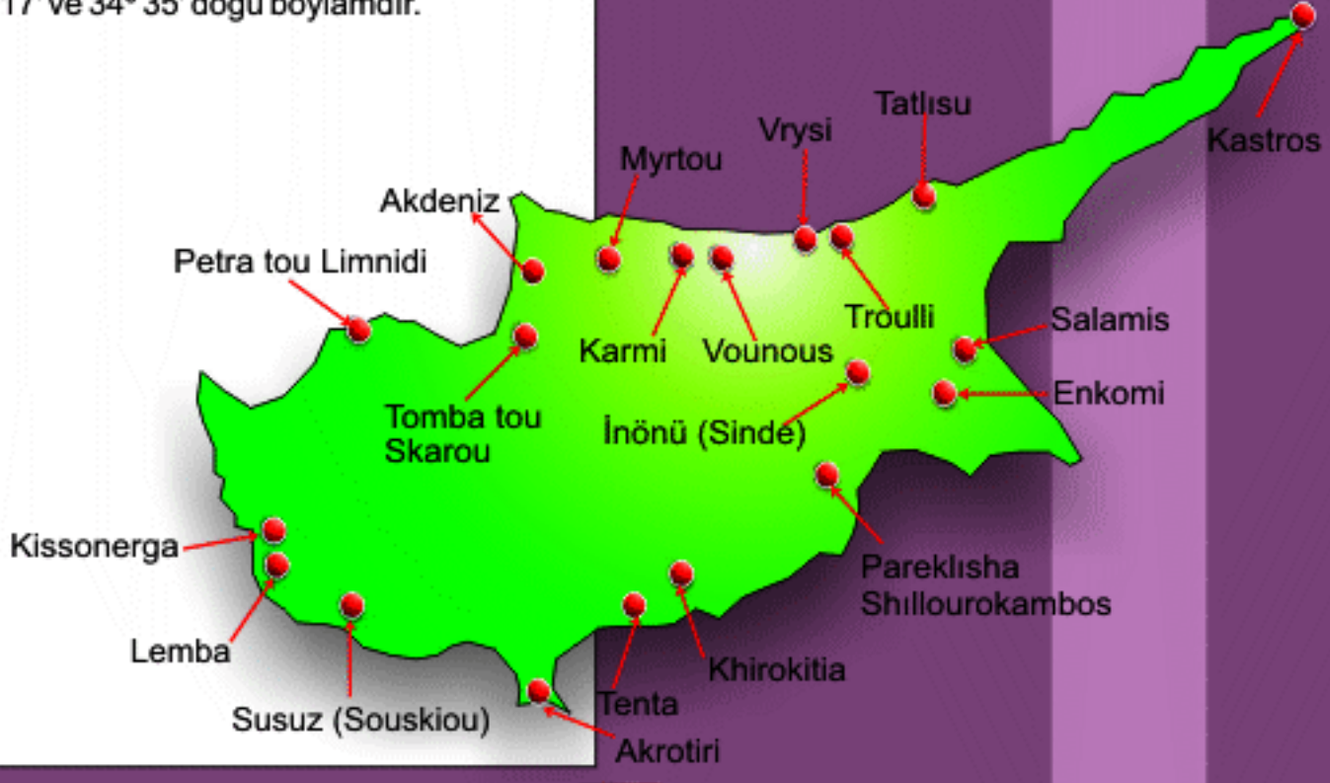

1.2 KIBRIS'IN COĞRAFİ KONUMU

Akdeniz havzası, 150 milyon yıl önce, Afrika ve Avrupa kıtalarının ayrılmasıyla oluşmuştur. Akdeniz'in doğu-batı kıyıları arası, (Doğu Akdeniz kıyısı ve İberya yarımadası arası) 3700 km'dir. Kuzey - güney kıyıları ise (Po nehrinden Libya kıyısına kadar) 1800 km'dir. Akdeniz havzasının içinde toplam 115 ada bulunmaktadır. Bunların birçoğu çok küçük adalardır. 2000 km²'den daha büyük olan adalar sırasıyla; Sicilya, Sardunya, Kıbrıs, Korsika, Girit ve Mayorka'dır. Kıbrıs'ın birbirlerine en uzak uçlarının mesafesi 225 km, en yakın ise 43 km'dir Kıbrıs'ın dünya kordinatları; 34º 34' ve 35º 41' kuzey enlem, 32º 17' ve 34º 35' doğu boylamdır.

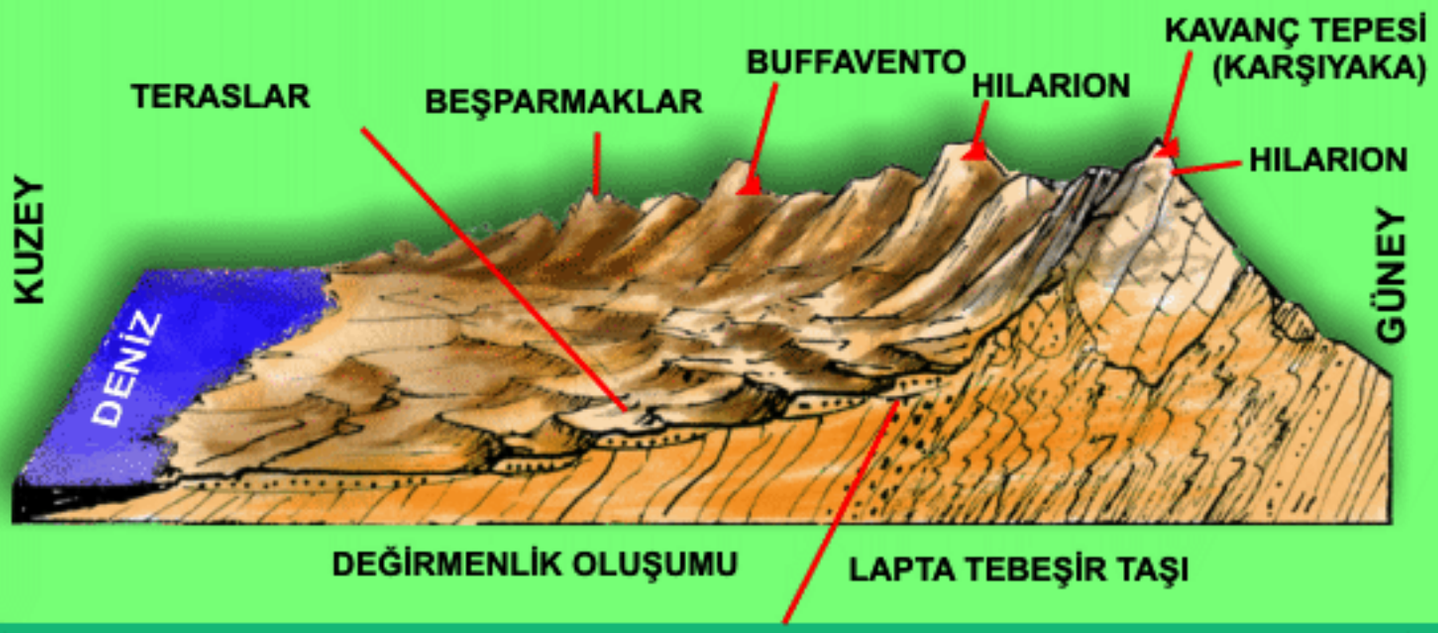

1.3 Kıbrıs'ın Yeryüzü Şekilleri:

Adanın belirgin 4 yeryüzü şekli vardır. Bunlar, Girne sıradağları, Trodoslar, Mesarya Ovası ve kıyı şeridi dir.

Kuzeydeki Girne sıradağları; Koruçam'dan Karpaz Zafer Burnu'na, batı-doğu paralelinde uzanır. Bunlar 160 km uzunluğundadır. **Kayalar , Lapta, Beşparmak, Kantara, Karpaz Dağları** diye 5'e ayrılır. Kuzey-Güney bağlantısını sağlayan, 3 doğal boğazı bulunmaktadır. Bunlar; Girne boğazı, Geçitköy boğazı ve Mersinlik boğazı'dır. Dağların kuzeyinde, dar bir kıyı şeridi vardır. Kıyılar yıl boyu akan pınarlarla sulanır. Girne dağları kristalleşmiş sert kireç taşından oluşmuştur.

1.3.1 Girne Dağları

- **Kayalar Dağları:** Geçitköy - Koruçam arasındaki 300 metrenin altında yüksekliği olan dağlardır.
- **Lapta Dağları:** Geçitköy boğazı ve Girne boğazı arasında kalan dağlardır. Kuzeydeki dağların en yüksek noktası 1023 metre ile Servili Tepe'dir.
- **Beşparmak Dağları:** Girne boğazı ile Mersinlik boğazı arasındaki dağlardır. En yüksek Tepesi,950 metre yüksekliğindeki Buvafento'dur. Bu tepe ismini meşhur kalesinden alır.
- **Kantara Dağları:** Mersinlik boğazından Karpaz Yarımadası'na kadar uzanan dağlardır.
- **Karpaz Dağları:** Kantara dağlarının bittiği Yedikonuk köyünden başlayıp, Zafer Burnunda son bulan alçak tepelerdir.

1.3.2 Güneydeki Trodos Dağları

Trodos Dağları, büyük bir yoğunluğu verimsiz volkanik, bazalt taşlarından oluşmuştur. En yüksek noktası 1950 metre ile Karlıdağ (Olympos) dır. Bu dağlar, 85 milyon yıl önce oluşmuştur. Mesozoik dönemde, kıtaların oynamasıyla denizin derinliklerinden yükselerek oluşmuştur. Trodoslar, 3200 km² lik bir alanla adanın güney kısmının çoğunluğunu kaplamaktadır. Dağların yüksek kısmı, volkanik kayaçlarla kaplıdır. Bunlar; gabbro, diyorit ve yastık lavlardır. Yastık lavları verimsiz olmakla birlikte zengin bakır kaynakları içerir. Trodosların etekleri ise tortul kireç taşından oluşur. Trodoslarda ayrıca pikrolit (sabun taşı) kaynakları da bulunmaktadır. Kıbrıs'ın ilk insanları bu taşı oyarak, takı ve insan figürleri yapmışlardır.

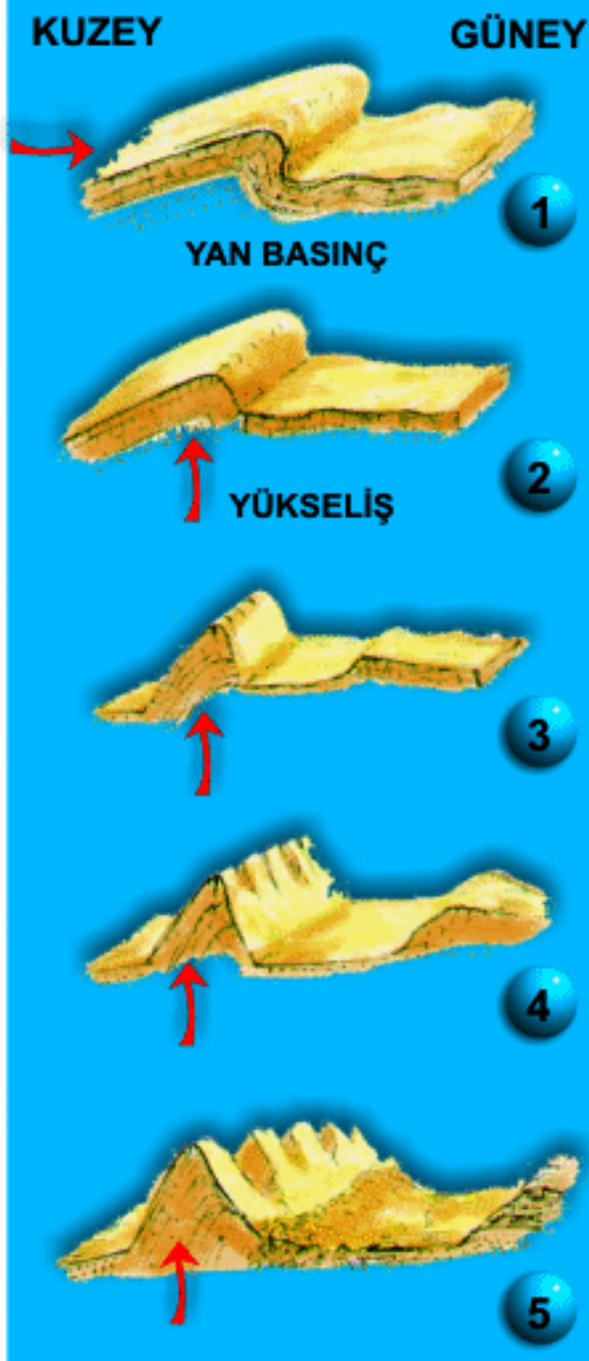
1.3.3 Mesarya Ovası

Trodos ve Beşparmak Dağları arasında kalan düz ovadır. Mevsimlik akan birkaç dere ile sulanmaktadır. Eski çağlarda Mesarya Ovası ormanlık bir alandır. Ancak ağaç kesiminden dolayı bugün tarım için kullanılan ağaçsız bir alan haline dönüşmüştür.

1.3.4 Kıyı Şeridi

Adanın etrafındaki kıyıların büyük çoğunluğu yumuşak eğimlidir. Bu kıyıların yükseltisi fazla değildir. Adanın güney kıyısının en belirgin fiziki özelliği Larnaka yakınlarındaki Tuz Gölü'dür. Doğu kıyısının ise Pedieos yani Kanlı Dere'dir. Bu dere Trodoslardan başlayıp Lefkoşa'yı geçer ve Salamis antik kenti yakınında denize dökülür.

Kıyılar, en genç taş olan kalkranit taşından oluşmuştur. Kumsallık kıyıların çoğunluğu adanın kuzeyindedir. Buraları yaz aylarında deniz kaplumbağalarının (Carettalar) yumurtlama yeridir. Kuzey kıyıları at nalı şeklindeki koylara sahiptir. Bu koyların batıdaki Kayalar köyünden, doğudaki Kaplıca'ya kadar kıyı şeridi uzantısı vardır. Koylar antik bir yapıya sahiptir. Günümüzde, küçük tekneler için korunak olarak kullanılmaya çok uygundur. En büyük körfezleri, Güzelyurt, Gazi Mağusa, Larnaka, Limasol ve Yalova'dır.

Beşparmak dağlarının oluşumu

1.4 Kıbrıs'ın İklimi ve Bitki Örtüsü

Kıbrıs, Doğu Akdeniz iklimi özelliğine sahiptir. Yazları sıcak ve kurak; kışları ise serin ve az yağışlıdır. Sıcaklık ender olarak 0'ın derecenin altına düşer. Trodos Dağları kışın kar tutma özelliğine sahiptir. Beşparmak Dağları, ender ve kısa süreli olarak, Anadolu'dan gelen kar bulutlarıyla kar yağışı görür.

Deniz tabanından yükselen bir ada olduğundan, Kıbrıs adası tarihinde, çevresindeki hiçbir ana karaya bağlı olmamıştır. Köprü vazifesi görecek bir kara bağlantısı olmadığından, adaya has bitkiler ve hayvanlar, ya denizden doğal akıntılarla gelmiş. Ya da buzul çağından sonra adaya yerleşme amaçlı gelen insanlarca getirilmişlerdir. Bitki örtüsü Akdeniz iklimine uyan maki ve garig bitki örtüsüdür. Adanın en çok sevilen ve görülen ağaçları arasında, zeytin ve harrup vardır. Yüksek dağlarda ve yamaçlarında bulunan kızılcam, karacam, ardıç ve servi en yoğun bitki örtüsünü oluşturmaktadır. Bazı yerlerde Lübnan Sedirini görmek mümkündür. Dere kenarı veya pınar olan sulu yerlerde çınar, akçaağaç, okaliptus ve karaağaç bulunabilir. Okaliptus, adadaki bataklıkların kurutulabilmesi için İngilizler tarafından Avustralya'dan getirtilip dikilmiştir. Eski çağlarda, Adanın büyük bir kısmının sık ormanlık olduğunu biliyoruz. Bu ormanlıkların tunç çağında bakır eritmek amacı ile kesildiğini, ve gemi yapımında kullanıldığını bilmekteyiz. Birçok büyük orman yangınından dolayı, Beşparmak dağlarındaki ormanlık alanların büyük bir bölümü yitirilmiştir.

Öğrenelim:Orman yangınlarını nasıl engelleyebiliriz, ülkemizi nasıl ağaçlandırabiliriz?
Çevre polisi ile ilgili çocuklara bilgi verilsin.
Kıbrıs'ın bitki örtüsünü tanımak için bir kitaba sahip olalım, temiz havada masraf gerektirmeyen zevkli bir uğraş yaratalım, adayı tanıyalım.

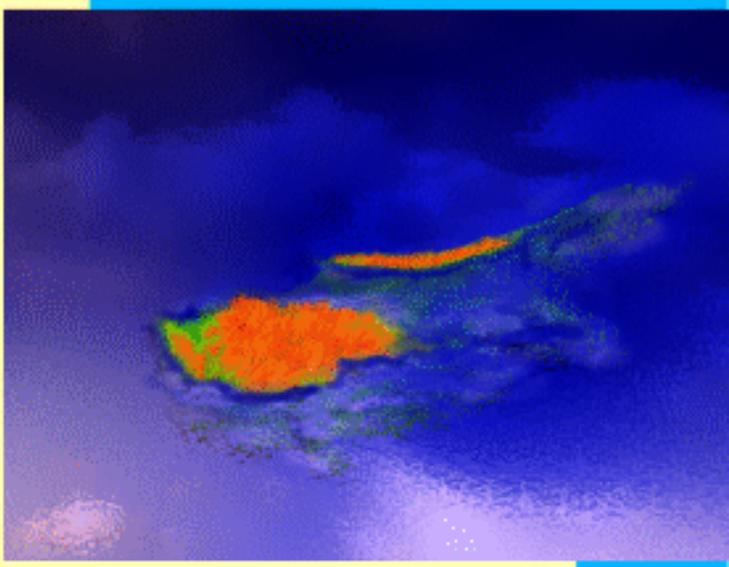
Kıbrıs adası her mevsim farklı güzellikte açan kır çiçekleri örtüsüne de sahiptir. Yürüyüş, kuş görme, çiçekler ve arkeoloji konularında özel turlar için önemli bir kaynaktır. Turistlere Kıbrıs çiçeklerini öğrenmek, onları fotoğraflamak için özel çiçek turları düzenlenmektedirl. Kıbrıs orkideleri özellikle çok çeşitli ve önemlidirler. Kır çiçeklerimizin bir diğer özelliği ise, tıpta ilaç yapımında kullanılmalarıdır. Orkidelerin korunması için, onların sökülmelerine ve soğanlarının salep yapımı için kullanılmalarına izin verilmemelidir.

2. ÜNİTE : TARİH ÖNCESİ DÖNEMLER (PREHISTORYA)

2.1 Kıbrıs'ın Oluşumu ve Jeolojik Yapısı

Kıbrıs'ın jeolojisini genel olarak ikiye ayırabiliriz: Kuzeyde, tortul taşlardan oluşan, çoğunluğu kireç taşı olan Beşparmaklar; güneyde volkanik taşlardan oluşmuş olan Trodos Dağları. Trodos Dağları'nda gabbro, granit, basalt ve yastık lavları mevcuttur.

Kıbrıs adası 200 milyon yıl önce oluşmaya başlamıştır. İlk aşamada volkanik lavların su yüzüne taşması ve anında soğumasıyla oluşan Troodos Dağları, küçük bir adacık olur.

Trodos ve Girne dağları iki ayrı adacık halinde, Kıbrıs'ın ilk şeklini oluşturur. Zaman içerisinde iki ada arasındaki deniz, dipten yükselen tabanla, bugünkü Mesarya Ovası'nı oluşturur. Yükseltici hareketlerin değişik zamanlarda başlayıp durmalarıyla, kuzeydeki teraslar ortaya çıkar.

Deniz dibinin Afrika ve Avrupa kıtalarını sıkıştırarak yüzeye çıkmasıyla, bugünkü Girne sıradağları oluşur

Trodos dağları; volkanik kayalardan oluşup, granit, gabbro, basalt ve yastık lavları ihtiva eder. Girne dağ kütlesi ise kristalleşmiş sert kireç taşından oluşur. Kıyılar, kalkranit kayalardan oluşmuştur. Bu kaya Kıbrıs'ın en genç taşıdır. En eski taşları ise ilk oluşan Trodos Dağlarının taşıdır.

Adanın tanımamız gereken taşları jips, yastık lavları ve kalkranitlerdir. Jips, Mağusa Boğazı ve Büyükkonuk köyleri arasındaki anayolun sağında ve solunda yer alan parlak kayalıktır. Bu kayalar bir zamanlar göl olan bu bölgenin ani ısınmasıyla oluşmuştur.

Yastık lavları Balalan köyünün kuzeyinde bulunmaktadır. Deniz tabanından yükselen bu kayaları yüzeyde incelemek, jeologlar için bulunmaz bir olanaktır. yastık lavları üzerinde beyaz noktacıklar vardır. Bunlar soğumakta olan kızgın ve erimiş taşın içinden çıkan gaz kabarcıklarının erimiş şekilleridir. Bu kabarcıkların kimisi büyük, kimisi küçüktür. Küçük kabarcıklar alt kısmını, büyüklerse üst kısmını gösterir.

Kalkranit ise bir çok dönemde ev ve kale yapımında kullanılmıştır. Yakından bakıldığında küçük deniz kabukları ihtiva ettiği görülür. Sarımsı ağırlıklı renginin içinde, küçük beyaz deniz kabukları ihtiva eder. Deniz kıyılarımız bu taştan oluşmuştur.

Kıbrıs, jeologlar için volkanik ve tortulların, deniz dibinin ve dünyanın oluşumunu araştırmak için bulunmaz bir cennettir. Dünyada hem volkanik, hem de tortul jeolojik oluşumların incelenebileceği çok az yer mevcuttur.

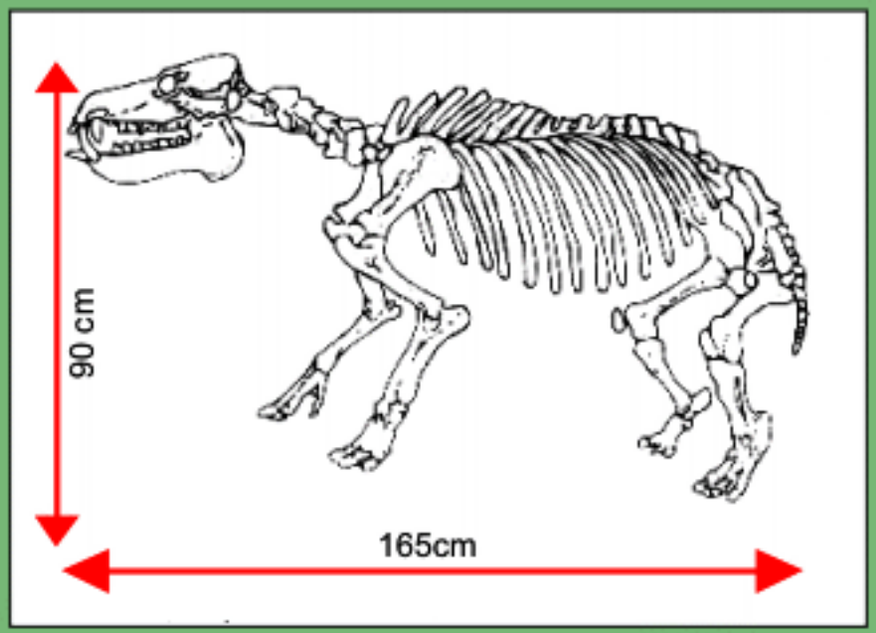
2.2 Tarih Öncesi Dönemlerde Kıbrıs'ın Durumu

Tarih, yazının icadı ile başlar. Böylelikle yazı öncesi, tarih öncesi diye anılır. Arkeolojik buluntular sabır, gözlem ve uzun yılların tecrübesiyle buluşarak, bizlere kazandırılmıştır.

2.2.1 Pleistosen Çağ (200,000 100,000 yıl önce)

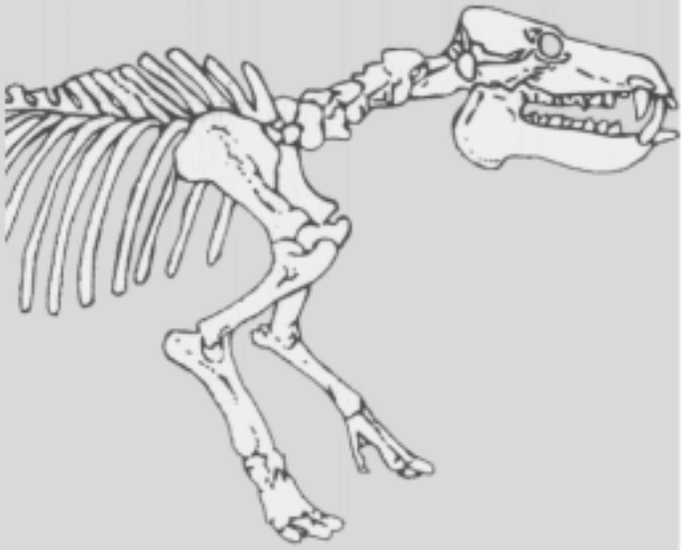
Kıbrıs adasına has hayvanlardan söz ederken, kendi kendine gelip uyum sağlayan hayvanları kastetmekteyiz. 200,000 yıl önce adaya yüzerek gelmiş olduklarını tahmin ettiğimiz su aygırı ve filler, zamanla yiyecek miktarının azlığından biyolojik değişime

Araştırmacılar, cüceleşmenin adalara has bir durum olduğunu kaydeder. Cüce fil ve su aygırı, Malta, Girit, Rodos, Sardinya ve Balerik adalarında da vardır. Diğer adalarda, cüceleşme geyik ve keçi türlerinde görülür. Ana karadaki küçük hayvanlarsa, örneğin fareler, adalarda düşmanlarının olmamasından dolayı büyümüş ve evrim geçirerek irileşmişlerdir.

Cüce fil ve su aygırı fosilleri veya kemikleri genellikle deniz kenarlarında veya mağaralık yerlerde karışık biçimde görülebilir. Bu kemiklerin diğer arkeolojik seramikler gibi yerlerinden çıkarılmamaları ve oldukları yerde korunmaları çok önemlidir.

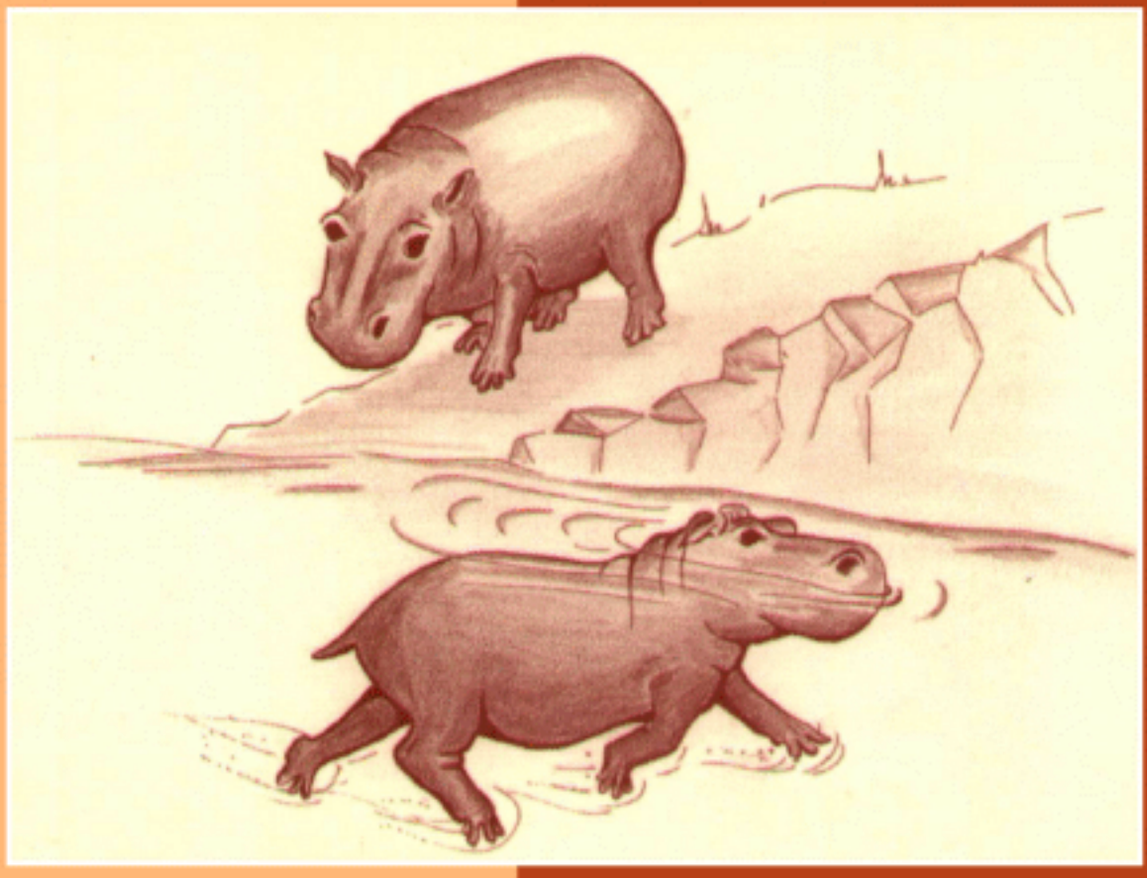

Geçen yüzyılda, araştırmacı Bayan Dorothea Bates, Kıbrıs'a has hayvanların cüce fil ve su aygırları, uzun kulaklı kirpiler, bazı kemirgengiller ve yarasalar olduğunu keşfeder. 16.yy gezgini Benedetto Bordone bu hayvanlara ait şu bilgileri verir:
"Yüksekliği bin fersah, çevresi 2 mil' e ulaşan bu dağ, tamamıyla canavarlara ve hatta insanlara ait kemiklerden oluşmuştur. Bu dağların adı Cirenes'dir (Girne). Burada yaşayanlar, yüksek ateşli hastalığı olanların bu kemiklerin toz halini su ile karıştırıp içtikten sonra ateşten kurtulduklarını büyük bir inançla söylemektedirler."
Kıbrıs Rum Ortodoks inancında bu kemikler, adada Hristiyanlığı yaymaya çalışan 40 azizin kemikleridir. Bu inanca göre kemiklerin bulunduğu yerlere kiliseler yapmışlardır.

Hayvanların tükenmeleri iki nedene bağlanır: Birincisi, buzul çağından bugünkü iklime geçişte yaşanan ani hava değişikliğidir. Göl çevresinde yaşayan bu hayvanlar, kuraklıkta, küçülen göller çevresinde toplandı. Ani gelen yağışlar göllerin taşarak sellerle hayvanları sürükleyerek ölümlerine neden oldu. İkincisi, insanların bu hayvanları avlayarak tüketmesidir.

2.2.2 Paleolitik Çağ (M.Ö. 10,000/9,000- 8,500/8,800)
Akrotiri-Aetokremnos (Kartal yuvası)

Akrotiri Yarımadası, deniz kıyısında küçük bir kaya altı sığınağıdır. Burada toplam 505 adet cüce su aygırı kalıntısı ve insanlara ait kesme ve avlanma aletleri bulunmuştur. Bu nedenle, cüce su aygırlarının Kıbrıs'a avlanmak için gelen insanlar tarafından tüketildikleri düşünülür.

Avcılar, deniz kestanesi ve yengeç toplayıp, çeşitli kuşları avlamışlar. Deniz kabuklarından dekoratif kolyeler yaptıkları da saptanmıştır. Bu dönemin özelliği, insanların avcı olması ve ev yerine çadır, sığınak veya mağaralarda barınmalarıdır.

Akdeniz Köyü Dragontovounari (Ejderha Tepesi)

Dragontovounari veya Ejderha Tepesi Akdeniz köyünün dogusunda yer alır. Cüce fil ve su aygırlarının ölüm nedeni, sellere kapılarak boğulmalarıdır. Akrotiri'nin aksine, burada insanların yaşadığına dair hiçbir kanıt ve belirti bulunamamıştır.

2.2.3 Neolitik Çağ (M.Ö. 8500-3700)

Neolitik, 'Neo' yeni ve 'litik' taş kelimelerinden türer. Bu dönem Kıbrıs'ta seramiksiz ve seramikli olarak iki evredir. Dönemlerin isimlendirilmeleri zaman içerisinde gelişen teknoloji ve kullanılan hammaddeyle - (taş devri ve bakır, tunç, demir çağları) olur.

2.2.3.1 Erken Akeramik Neolitik (M.Ö. 8500-7000)

Seramiğin icat edilmediği, insanların kap-kacak olarak ahşap, deri ve oyulmuş taş kullandığı dönemdir. İnsanlar artık avcılık ve toplayıcılığı geride bırakarak, yiyeceklerini yetiştirmektedir. Hayvanların evcilleştirilmeye ve bitkilerin yetiştirilmeye başlanmasıyla, yerleşik hayata geçiş olur. Zamanla, hayvanları ve kendilerini barındıracak sağlam ve kullanışlı evler otaya çıkarmışlar. Ölülerini gömebilecekleri mezarlar da yapmışlardır.

Kuzey Kıbrıs'ın en eski yerleşim yerleri kuzey - doğu kıyılarında bulunan Tatlısu köyündedir. Arkeolojik çalışmalar 1999'dan bu yana sürmektedir. Doğu Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü eğitmen ve öğrencileri, Kuzey Kıbrıs'ın en eski yerleşim yerini, kazı çalışmalarıyla gün ışığına çıkarmak için uğraş vermektedir.

Tatlısu-Çiftlikdüzü (Akanthou)

Kazılardaki buluntular arasında en önemlisi; Kıbrıs'ın doğal yapısında bulunmayan, orta Anadolu Kapadokya bölgesinde, Kaletepe Göllüdağ diye bilinen yerden gelen volkanik bir cam olan obsidiendir.

Obsidien, genelde siyah renkte olup, cam gibi keskindir. Kesici niteliğinden dolayı eski çağlardaki insanlar tarafından çok aranan ve kullanılan bir malzemedir. Kesmek, oymak, deri yüzmek gibi bıçak işlevi gören obsidyenin yanında daha küt olan çakmak taşı da vardır. Kıbrıs'ta bol miktarda bulunan çakmaktaşı, adından gelen anlamıyla ateş yakmak için değil, vurma yoluyla yontularak bıçak olarak kullanılan bir taştır. Kıbrıs'ta en fazla obsidien Tatlısu kazısında bulunmuştur. Tatlısu, Anadolu-Kıbrıs köprüsü işlevini görüp, obsidien merkezi niteliğindedir.

Anadolu'dan 10,000 yıl önce geldiğini tahmin ettiğimiz ilk çiftçiler, yanlarında daha birçok şeyler getirmişlerdir. Bunlar arasında, domuz, keçi, koyun, öküz, köpek gibi evcil hayvanlar ve tilki geyik gibi yabani hayvan vardır. Denizden, köpekbalığı, tuna, mineri avladıklarını kazıdan çıkan balık kemiklerinden biliyoruz. Diş ve kemikten yapılmış balık kancaları da bulunmuştur. Bazı balıkların boylarının çok büyük olması ve ağırlıklarının fazlaca olması, tuzak ve kapan kullanıldığını düşündürmektedir.

2004 Tatlısu Kazılarında, Kıbrıs'ta bilinen en eski kaplumbağa kemikleri bulundu. Bu kaplumbağaların türleri, caretta caretta'dır.

- Ne tip gemilerle adaya ulaşmış olabilirler?
- Yararlanılan yiyecek çeşitleri neler olabilir?
- Hangi malzemelerden kıyafet yapabilirlerdi?

Mimari kalıntılar: Bu dönemin evleri genellikle dairemsidir. Evlerin temellerini taş ve kerpiçden yapmışlardır. Duvarları da kerpiçten yaptıktan sonra, yerleri, iç ve dış avluyu alçı ile sıvamışlardır. Doğadan buldukları koyu kırmızı boyaları taşlarla ezip, su ile karıştırıp, duvarlarını boyadıkları anlaşılıyor. Evlerde ve evlerin dışında yerlere yuvarlak çukurlar açıp, yine alçı ile sıvayıp tekneler yapmışlardır. Bu teknelerde taşları, ısıtarak suya atarlardı. Kaynar su elde ettikten sonra yemek pişirdikleri bilinir.

Bu insan topluluğu boş zamanlarında süslenmeyi de sevdi. Deniz kabuklarından yapılmış boncuklar, taşlardan yapılmış kolyeler, pikrolit veya sabun taşından işlenmiş süsler de bulundu.

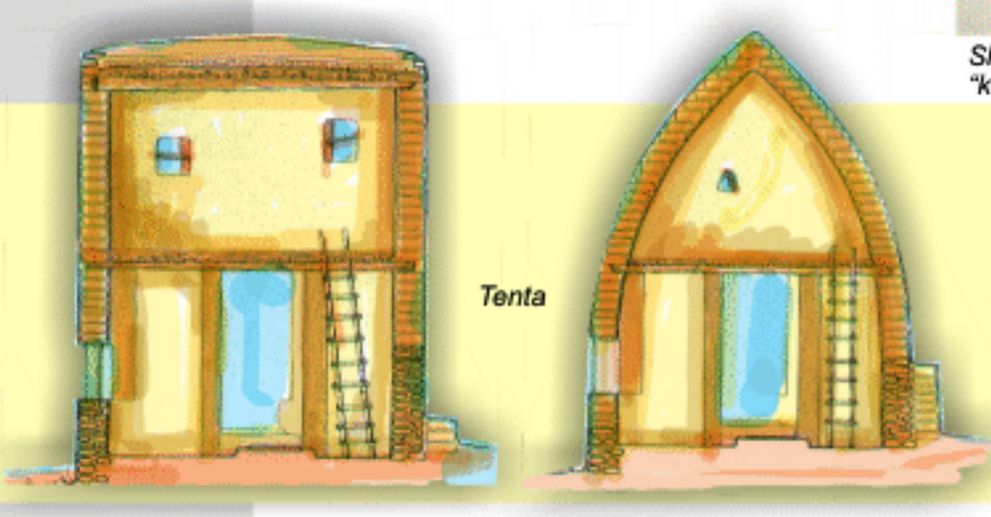
Parekklisha-Shillourokambos (M.Ö. 8500-7000)

Mimari kalıntılardan, basit ahşap evler oldukları düşünülmektedir. Parekklisha'daki insanların, tarım ve hayvancılığa dayalı bir hayat sürdüklerini bilmekteyiz. Keçi, koyun, domuz ve az miktarda öküz yetiştirmektedirler. Yabani hayvan olarak da geyik avlandıklarını biliyoruz.

Shillourokambos'da dünyanın ilk evcilleştirilmiş kedisinin kemikleri bulunmuştur. Bir mezarda sahibinin yanında gömülü olarak bulunan kedinin kemikleri, altı aylık bir yavru olduğunu göstermektedir. Taştan yapılmış kedi başı heykeli de buluntular arasındadır. Bu heykel bize o dönemde, kedinin önemini göstermektedir

Shillourokambos'da bulunan "kedi başı heykeli"

Tenta

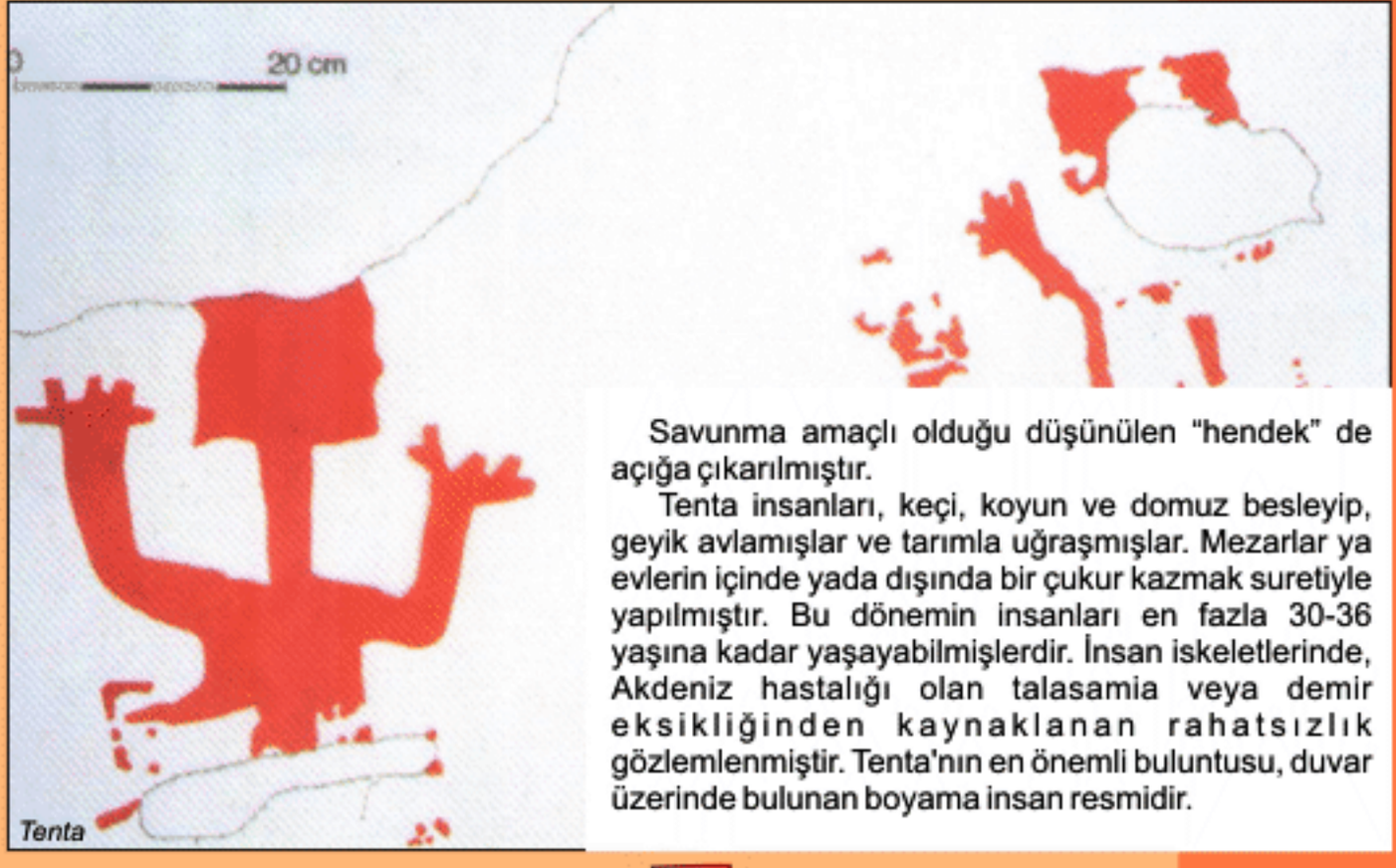
Kallavasos-Tenta

Sadece kerpiç ve taştan yapılan evler yanında her iki malzemenin birlikte kullanılarak yapılan evler de vardı.

Evlerin tabanları yer yer jipsten elde edilen beyaz alçı ile sıvanmıştır. Evler, 3 metre çapında olup, en büyük ev 8 metredir.

Tenta

Tenta

Savunma amaçlı olduğu düşünülen "hendek" de açığa çıkarılmıştır.

Tenta insanları, keçi, koyun ve domuz besleyip, geyik avlamışlar ve tarımla uğraşmışlar. Mezarlar ya evlerin içinde yada dışında bir çukur kazmak suretiyle yapılmıştır. Bu dönemin insanları en fazla 30-36 yaşına kadar yaşayabilmişlerdir. İnsan iskeletlerinde, Akdeniz hastalığı olan talasamia veya demir eksikliğinden kaynaklanan rahatsızlık gözlemlenmiştir. Tenta'nın en önemli buluntusu, duvar üzerinde bulunan boyama insan resmidir.

Petra tou Limnidi (Limnidi Kayalığı)

Petra tou Limnidi, Yeşilırmak koyunun kuzey sahilinden 80 metre uzakta küçük bir adacıktır. Adanın uzunluğu 150 metre, genişliği 105 metre ve denizden yüksekliği ise 50 metredir. Burası Kıbrıs'ta ilk kez bilimsel çalışmaları başlatan İsveçliler tarafından, 1930'larda kazılmıştır. Akeramik neolitik döneme ait yerleşim yerinde evler oval şekillidir. İlk dönemlerde taş temel kullanılmasa da, daha sonraki evler, taş temeller üzerine oturtulmuştur. Tabanlar ya dövülmüş toprak ya da özenle yerleştirilmiş deniz taşlarıyla döşenmiştir.

Petra tou Limnidi'den çıkan taş insan figürü, Kıbrıs'ta bulunan ilk insan figurlerinden biri olduğu için önemli bir yeri vardır. Burada, Anadolu'dan getirilen 4 adet obsidien bulunmuştur.

Troulli

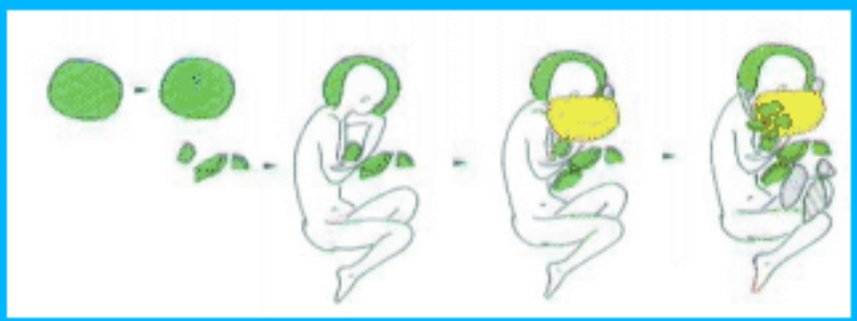
Bugünkü Girne Enerji Santralı sınırları içerisinde kalmış, denizden yükselen ters huni şeklindeki tepedir. Dikaios tarafından kazısı yapılan bu yerleşim yerinde hem akeramik neolitik, hem de seramik neolitik döneme rastlanmıştır. Evler taştan ve kare şeklindedir. Seramikleri geç neolitiğin tipik beyaz üzerine kırmızı motifli, süt kapları ve dar boyunlu şişeciklerdir. Burası önemli neolitik yerleşim yerlerimizden biridir.

2.2.3.2 Geç Akeramik Neolitik (M.Ö. 7000/6500 - 5800/5500)

Khirokitia Kıbrıs'ın en iyi bilinen isim yapmış yerleşim yerlerinden birisidir. Geç akeramik neolitik devresine ait büyük bir yerleşimdir. 1936-1946 yılları arasında Dikaios, 1977'den sonra Fransız Alain Le Brun' ca tarafından kazılmış. Yerleşim yeri denizden uzakta, Maroni Deresi yanında tepelik bir alandadır. Evler, taş, kerpiç veya her ikisinin kulanımıyla inşa edilmiştir. Bazı evler çift duvarlıdır, iç içe geçirilmiş halka gibi görünen taş ve kerpiç duvarları vardır. Yuvarlak yapılan evlerin içi ve dışı beyaz bir plaster ile kaplanmıştır. Duvarlarda boya izi bulunmuşsa da, bir figürü andırmaz. Son kazılardaki buluntular, damların düz olduğunu göstermektedir. Yıkılmış ve yanmış bir damdan geriye kalan karbonlaşmadan dolayı, damda kullanılan malzemelerin izleri toprakta korunabilmiş, günümüze kadar gelmiştir. Damlar, uzun ahşap direkler üzerine yerleştirilmiş küçük dallar veya kamışlar ve bunların üzerine dökülen kat kat topraktan yapılmıştır. Bugünkü köy evlerinin damları, bundan pek farklı değildir. Evler arasında en önemlisi, iki katlı olduğu tesbit edilen evdir.

Bu dönemin mezarları evlerin tabanlarına kazılırdı. Cesedin dizleri gögüse çekik durumda yatırtılır üzeri ise büyük bir taşla örtülürdü.

Ölülerin yanında tamamıyla taştan oyulan ve günlük hayatlarında kullandıkları kaplar bulunmuştur.

Khirokitia'nın diabez taşından yapılmış insan figürünün Yanı sıra, kilden yapma bir insan başı da bulunmuştur. Khirokitia'da 9 adet obsidyen bulunmuştur. Hayvancılık ve tarımla geçinen bu topluluk, geyik avlayıp, keçi, koyun, domuz yetiştirmiş ve tahılgilleri ekip biçmişlerdir. Khirokitia'nın farklı bir özelliği de, tüm yerleşim yerinin yüksek bir duvarla çevrili olmasıdır.

Duvarın bir yerinde dar basamaklar bulunmuştur. Bu duvarın amacının ne olduğu arkeologlar arasında tartışma konusudur.

Cape Andreas Kastros (Zafer Burnu)

Karpaz Yarımadası'nın en uç noktasında yer alır. Fransız Arkeoloji Heyeti'nce 1973'e dek yapılan kazılardan, insanların o dönem denizle uğraştıklarını biliyoruz. Balık kemiği ve balık kancası kalıntıları bunun kanıtıdır. Denizle iç içe olan bu toplum, geyik de avlayıp az da olsa tarım yapmıştır. Birkaç obsidyen kesici alet dışında, çakmak taşından kesici aletler de yapmışlar. Kastros evleri, yere açılan sığ çukurlar içerisine yerleştirilen taş temellere oturtulmuş, yuvarlak şekilli evlerdir.

Ölülerini, evlerinin tabanlarına açtıkları çukurlara, dizler göğüse çekili konumda gömdüler. Khirokityayla eş dönemde varolan bu yer, benzerliklerine rağmen, Khirokitia'dan çok daha basit bir yerleşim yeridir.

2.2.3.3 Seramik Neolitik (M.Ö. 5500 - 3800)

Neolitik dönemin ikinci aşamasıdır. Bu dönemde insanlar çanak çömlek yapımına başlamışlardır.

Vrysi (Pınar)

Girne Çatalköy'e bağlı bölgede, bir sit alanımızdır. Vrysi, deniz kenarındaki bir kayalık bölgede kurulmuş bir yerleşim yeridir. Evler ana karanın içine açılan çukurlara yerleştirilmiş olduğundan, "yarı gömülü evler" olarak da tanımlanır.

Bu yarı gömülü evlerden, 17 tanesi gün ışığına çıkarıldı. Bölgedeki kalkrenit taşlardan ve kerpiçten yapılan evlerin temeli ve duvarları vardır. Damları destekleyen merkezi direklerin yerleri de saptanmıştır. Evlerin her birinde bir ocak vardır.

Seramik buluntular beyaz üzerine kırmızı boyalı motifleriyle ilgi çeker. Ağırşak ve kemik iğnelerin dokumacılık ve dericilik gibi uğraşıları olduğunu gösterir. Balıkcılık yapıp, keçi, koyun, domuz yetiştirip, geyik avladılar. Yetiştirdikleri bitkiler arasında, tahıl, mercimek, incir ve zeytin vardır.

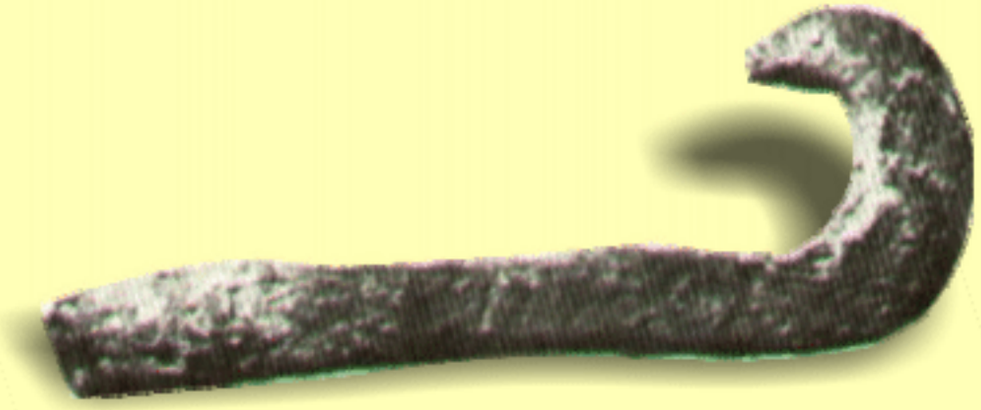
2.2.4 Kalkolitik Çağ (M.Ö. 3800-2500)

Bu dönem, bakırın kullanılmasından dolayı, *chalko* (bakır) *lithik* (taş) adını alır. Taş devrinin son aşamasıdır. Doğal olarak bulunan metal (bakır) fazla işlenmeden kullanılır. Bu dönemin en belirgin özelliklerinden birisi, idari sistemin gelişmeye başlamasıdır. Üretilen besinlerin ihtiyacın ötesinde olduğundan depolandığı, takas edildiği veya topluluklar içinde merkezi depolama ve dağıtım yoluna başvurulduğu düşünülmektedir. Bu dönemde, geçmiş dönemlere nazaran çok daha belirgin bir dinsel anlayışın oluştuğu anlaşılmaktadır.

Yarı insan yarı hayvan betimli seramik. (St. Barnabas Manastırı Arkeoloji Müzesi Mağusa)

Kuzey Kıbrıs'ın en önemli Kalkolitik çağ yerleşim yeri, kazısı henüz başlamayan Göçeri Koca Belenk'tir. Bu dönemin önemli bulguları güney Kıbrıs'ta Lemba bölgesindeki kazılar yoluyla elde edilmiştir. En belirgin özellik, insanların metali doğada bulunduğu gibi kullanmasıdır. Tunç çağında insanlar bu madeni eritip işlemeye başlayacaklar. Organize yaşayan insan gruplarının, yetiştirdikleri tahılları depolayıp, merkezi bir sistemden idare edildikleri düşünülmektedir. Kalkolitik merkezler Erimi, Lemba-Lakkos, Kissonerrga-Mosphilia, Kissonerga-Mylouthkia, Susuz, Çatalköy-Mezarlık ve Göçeri-Kocabelenk'tir.

Bakır kanca, Kıbrıs'ın ilk safbakır eserlerinden birisi. (Kissonerga-Mylouthkia'dan)

Erimi Pamboula

Kıbrıs'ta bu dönemin ilk kazısının yapıldığı yerdir. Güney Kıbrıs'ta, Kouris Deresi'nin doğu yakasında evlerin temelleri bulunmuştur. Evlerin tabanı yer düzeyinin altındadır. Duvarlar ise örme kamış veya dal olup üzeri çamur ile sıvanmak suretiyle yapılmıştır. Tavan, merkezden yükselen bir direkle tutturulmuştur. Her evde bir ocak bulunmaktadır. Mezarlar evlerin tabanına veya yerleşim yerinin hemen dışına yapılmıştır. Bir mezarda geyik boynuzları bulunmuştur. Erimi seramikleri beyaz üzerine kırmızı motiflerdir. Bakırdan yapılmış ilk aletlerden biri burada bulunmuştur.

Susuz (Suskiou)

Kalkolitik dönemin mezarları çok zengindir. Kıbrıs arkeolojisinde Susuz eserleri, kalkolitik dönemde çok önemli yer tutar. En önemliler, bu dönemin simgesi haline gelmiş, haç şekilli insan figürin takılarıdır. Figürin; insan veya hayvan betimleyen küçük taştan veya kilden yapma eserdir. Trodos Dağlarındaki pikrolit (sabun taşı) ten yapılmışlardır. Bu mezarlıkta bulunan başka bir değerli eser ise 'Kıbrıs Beyefendisi' olarak tanınan pişmiş topraktan erkek figürüdür.

Kalkolitik dönemde üç farklı mezar yapımı vardır. Bunlar; çukur mezarlar, yeraltına şişe şeklinde enen kuyu mezarlar ve toprak altında mağara şekilli mezarlardır.

Lemba-Lakkous ve Kissonerga-Mosphilia

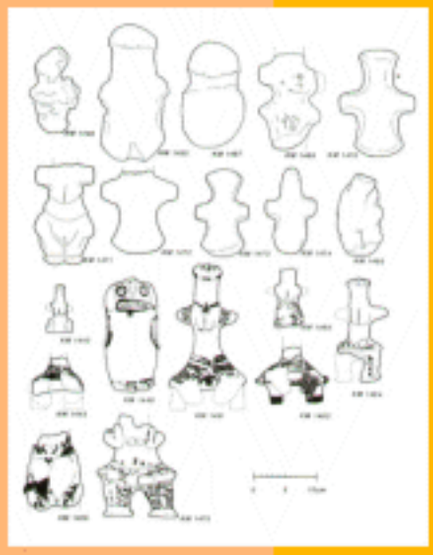
Lemba ve Kissonerga'da bulunan kalkolitik dönem evleri, yuvarlak planlı olup, yan yana inşa edilmişlerdir. Çapları 3 ile 16 metre arasındaki bu evlerde, kerpiç taş ve plaster kullanılmıştır. Yerleşim yerindeki mimari kalıntılar bin yıllık bir dönemin mimarisini temsil etmektedirler. Günümüzden pek fazla farkı olmayan kerpiç evlerin taş temelleri ve yine kerpiç dış duvar sıvaması vardır. Kalkolitik dönem farklılığı, dış duvarlarda olabilecek boyamalar ev içerisinde plasterden yapılmış ısıtma ve pişirme gücü yüksek ocaklardır.

Evlerin dışında veya içinde yapılan 56 mezarda çıkan iskeletler, o dönemin insanlarının kısa boylu ve ince yapılı olduklarını göstermektedir. Mezarlarda bulunan mezar eşyaları insan figürinleri ve takılardır. Mezarlara ölünün eşyalarının konulması, ölümden sonraki bir yaşama inandıklarını göstermektedir.

Kalkolitik dönemin ekonomisinin büyük bir bölümü tarıma dayansa da, hayvancılık geri değildir. Kazılarda çıkan hayvan kemikleri, kalkolitik dönem insanlarının en fazla geyik avladıklarını gösterir. Domuz, keçi ve koyun, besledikleri hayvanlar arasındadır.

Kissonerga (M.Ö. 6000-2300)

Kıbrıs'ta bulunan tek uzun dönemli yerleşim yeri olma özelliğine sahip Kissonerga neolitik dönemden erken tunç döneminin izlerini taşır. En iyi korunanı Kalkolitik dönemdir. En önemli buluntusu, seramikten minyatür ev modelidir. İçine yerleştirilmiş kadın figürinleri vardır. Minyatür ev modeli, o dönemin, günümüzdeki kazılarda görünemeyen bilgilerini ve mimari özelliklerinin ayrıntısını gösterir. Kıbrıs,Kalkolitik dönem mimarisinin, en önemli bilgi kaynaklarından biridir. İçine yerleştirilmiş şekilde bulunan taş ve seramik figürinler insanları ve inançları ile ilgili bilgileri verir. Bu kap model içerisinde 50 adet eser bulunmuştur. Bunlar, 1 sağlam tritron deniz kabuğu, 10 taş figürin, 9 seramik figürin, bir seramik tabure ve beyaz taş aletlerdir. Seramik figürinlerden biri doğum sahnesini sergiler. Sahnenin doğum ve verimlilikle ilgili bir çeşit dini tören malzemesi olduğu, veya doğum sırasında kullanılan ebe gereçleri olduğu düşünülmektedir.

Kalkolitik dönemin en önemli eserleri insan şekilli figürlerdir. Bunların çoğu seramikten yapılırken, taş ve pikrolit taşından yapılmışları da mevcuttur. Boyları; 36, 19 ve 3 santim arasında değişmektedir.

2.2.5 Tunç Çağı (M.Ö. 2500-1050)

Bu dönemde, bakır ve çinko alaşımları karıştırılarak, sert bir metal olan tunç elde edilir. Tunç çağındaki bu metalin gelişimi ile teknolojik ilerlemeler hızlanır. Dönem kendi içinde üç ana başlığa ayrılır: Erken Tunç, Orta Tunç ve Geç Tunç çağı.

2.2.5.1 Erken Tunç (M.Ö. 2500-1900)

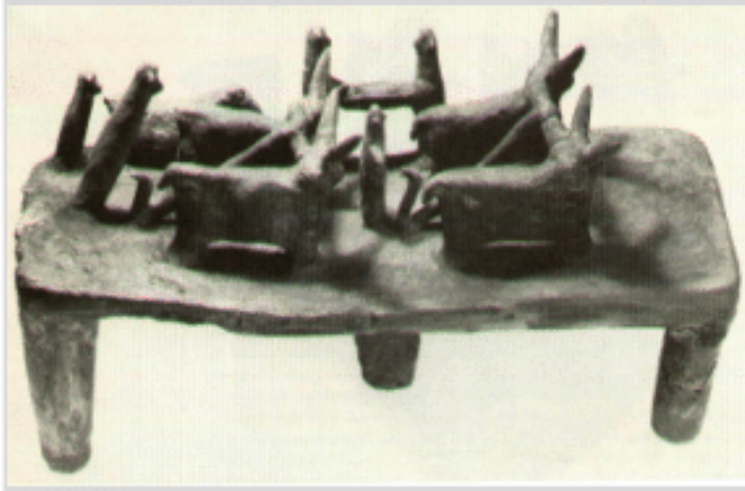
Dönemin en önemli bilgileri mezarlarda bulunan eserlerden gelmiştir. Bunlar, Vounous, Kırnı, Vasilya (Karşıyaka), Vrysi tou Barba (Lapta), Dikmen Orman Fidanlığı ve Karpaz Yarımadası'ndaki sayısız mezarlıklardır.

Vounous

Erken Tunç döneminin en önemli arkeolojik alanları nekropol dediğimiz mezarlıklardır. Bu dönemlerde Anadolu ve Kıbrıs bağlantısı önemli konulardan birisidir. Önemli arkeolojik alanlarının kuzey Kıbrıs'ta bulunması, Anadolu ile olan ilişkisini sergiler. Anadolu'dan gelen tunç çağı insanlarının, metalciliği, Kıbrıs'a kazandırdığı düşünülür. En değerli bulgular mezarlık alanlarından gelmektedir. En ünlüsü Ozanköy'deki Vounous (Tepe) tur. Birçok önemli müzelerde eserlerinin sergilendiği Vounous'da, o zamanın hayatını tasvir eden eserler bulunmuştur. Vounous'un en değerli eserleri; Kıbrıs müzesinde, Paris Lourve ve Berlin müzelerindedir.

Vounous

Vounous

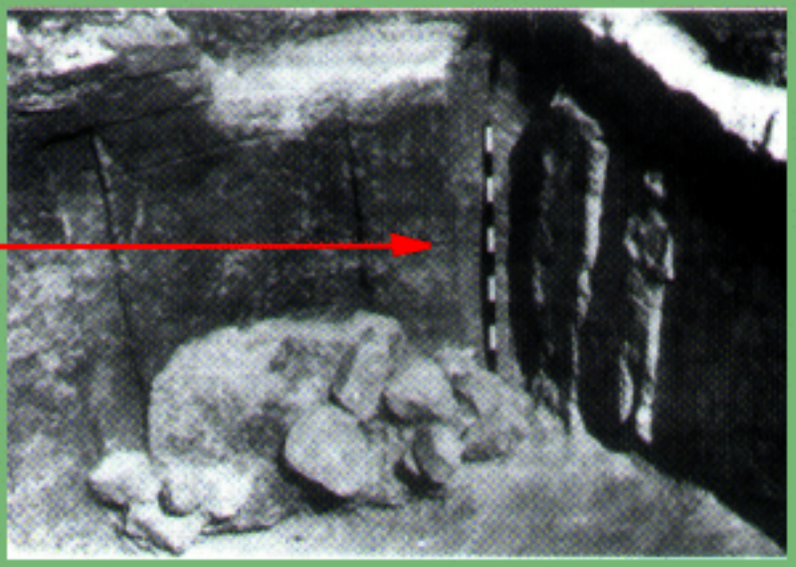
2.2.5.2 Orta Tunç Çağı (M.Ö 1900-1650)

Kıbrıs, Orta Tunç çağında Suriye, Filistin ve Mısır ile yakın ilişkiler kurar. Kıbrıs orta tunç seramiğinin Suriye kıyılarındaki kazılarda bulunması bu ilişkilerin dostca ve ticari amaçlı olduğunun bir göstergesidir. Bakır, her zamanki gibi en önemli ihracat kaynağı olmaya devam eder. M.Ö. 17.yy Mari yazılarından Alashiya' yı bakır ihracatı yapan önemli yer olarak biliyoruz. Louvre müzesinde bulunan Orta Tunç dönemi seramikten gemi modeli, (resim) o dönemde Kıbrıs'ın gemiciliğinin ve limanlarının önemini kavratmakta bize yardımcı oluyor.

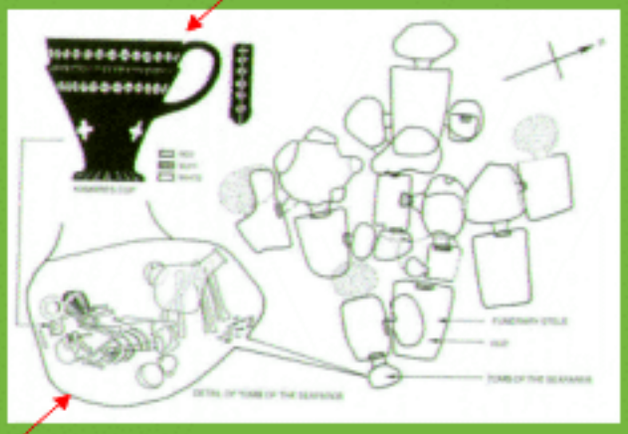
Karmi Tunç Çağı Mezarlığı

Orta Tunç' un en önemli mezarlıklarından birisidir. Avustralyalı James Stewart tarafından kazılmıştır. 13 mezar bulunan Karmi'nin en büyük özelliği mezarlarının biri birine yeraltından bağlantılı olmasıdır. Duvara yapılmış ilk insan figürleri ve mezarların birinde Girit kökenli Kamares seramiği bulunmuştur.

Mezarlara oyulu yapılan iki insan figürü, Kıbrıs'ın en erken insan heykeltraş eseridir.

Mezarda bulunan Kamares kabında yatan kişinin, Girit'ten geldiği düşünülür. Mezara, "Denizden Gelenin Mezarı" denmiştir. Mezarlardan çıkanlar arasında, kırmızı cilalı, kırmızı beyaz boyamalı seramikler ve tunç mızrak uçları vardır.

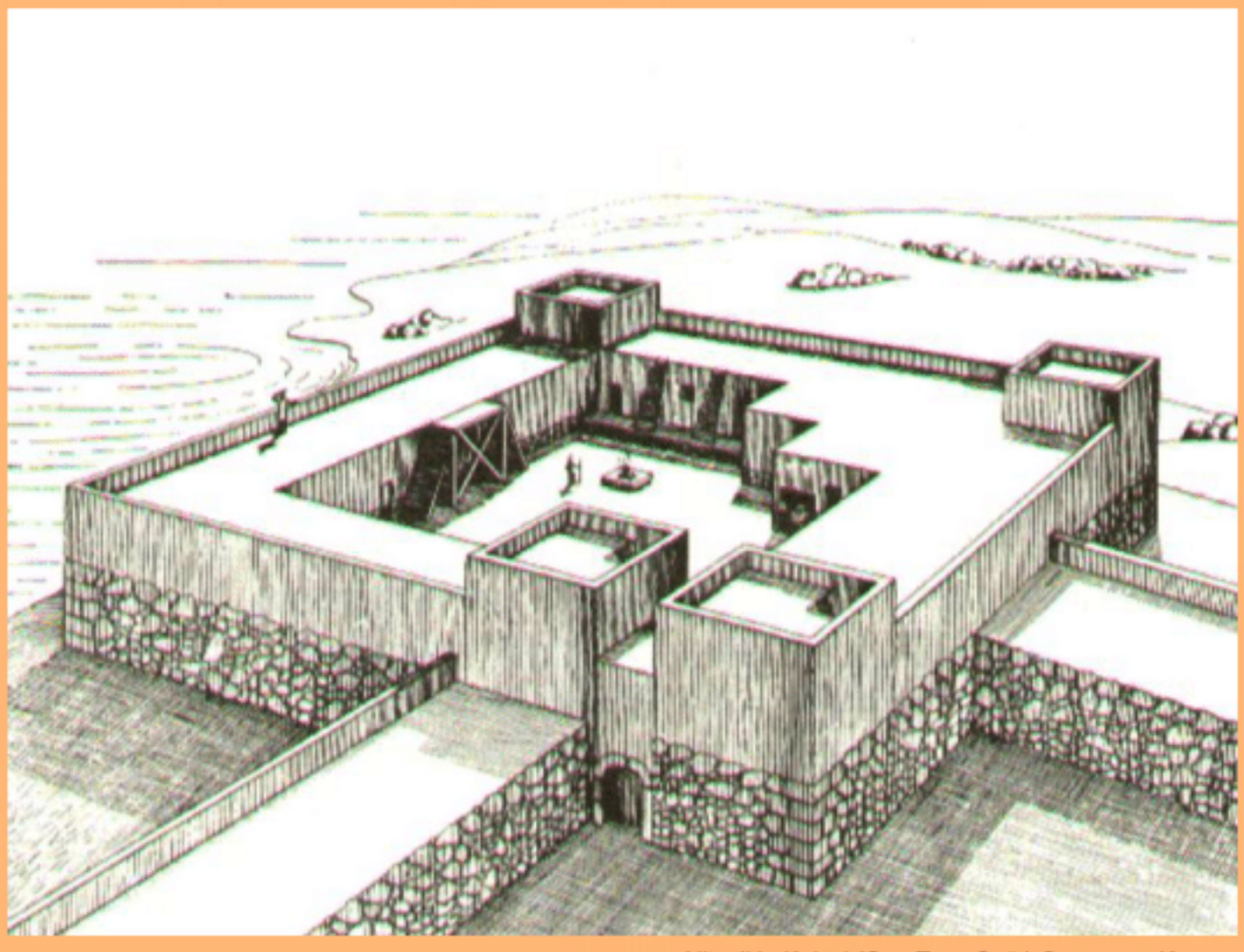

2.2.5.3 Geç Tunç Çağı (M.Ö. 1650-1050)

Kıbrıs'ın, bakır ve ticaretten dolayı zenginliği ve önemi artar. Aşırı zenginlik, zevk ve bolluk içinde bir dönem başlar. Bu zenginlikten pay almak isteyen yönetimler olur. Çevrede hakimiyet kurmaya uğraşan başlıca üç güç vardır:

1- Ege'de Kıbrıs'a gelen ticaret yollarını kontrolu altına alan Miken Krallığı.
2- Doğuda Mısır.
3- Anadolu'da Hitit imparatorlukları.

Geç Tunç, Truva savaşlarından sonra hazin bir biçimde son bulur. Tüm Miken kentleri yangın, yağmalama veya depremle sona erer. Hitit İmparatorluğu, başkenti Boğazköy'ün yıkılmasıyla çöker. Kıbrıs bu sarsılmalardan ve çöküşlerden kaçamaz.

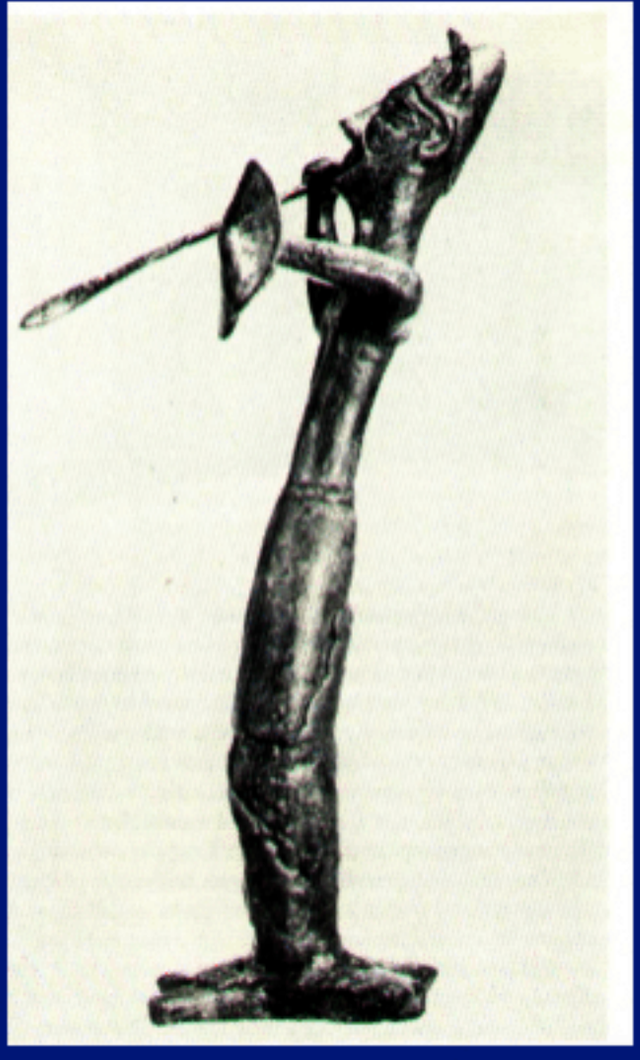

Nitovikla Kalesi (Geç Tunç Çağı) Çayırova - Karpaz

Enkomi

Enkomi şehrinin tüm etrafı iri kesme taşlarla çevrilidir. Evler düzgün ve planlı yapılmıştır. Evlerin önünden düz ama dar sokaklar geçer. Bu sokaklar şehrin bir kapısında başlar ve tüm kente dağılır.

Enkomi'nin Alashiya olup olmadığı hâlâ daha tartışma konusudur. Enkomi'de boynuzlu miğfer giymiş tunç heykel bulunmuştur. Bulunduğu yer **'Boynuzlu Tanrının Tapınağı'** diye isimlendirilmiştir. Tapınakta kurban edilen geyik, keçi ve öküz gibi boynuzlu hayvanların kafatasları bulunmuştur. Başka tanrılara ait olduğu düşünülen tunç heykeller de vardır. Bakır külçe üzerinde elinde mızrak ve kalkan ile duran boynuzlu miğfer giymiş başka bir heykel daha bulunmuştur. Bahsi edilen "Boynuzlu Tanrı" Bakır külçelerin koruyucusu olarak **'Külçe Tanrısı'** ünvanını almıştır. Yurt dışına gönderilen bu bakır külçelerin benzerleri, Uluburun'da bulunmuştur. Uluburun, Türkiye'de Kaş açıklarında batan, geç tunç çağı ticaret gemisidir.

Bakır Külçe tanrısı - Enkomi

Boynuzlu Tanrı Enkomi

Bakır Külçe

Toumba tou Skorou

Güzelyurt bölgesinde bulunan Geç Tunç çağının önemli yerleşim yerlerinden biridir. ABD'li bir ekip tarafından kazılan bu yerden çıkan buluntuların bir çoğu, bugün Güzelyurt Arkeoloji ve Doğa Müzesi'ndedir. Eserler arasında en belirgin özellikli buluntular, insan figür başı, seramikleri ve pitos denilen büyük küplerdir. Geç Minos'a ait eserlerin de bulunduğu bu yerleşim yerinin, kozmopolitan dokuda olduğu düşünülmektedir. Güzelyurt deresinin yakınında kurulması, yerleşim yerinde birçok küçük esnaf ve seramik endustrisine ait atölyelerinin olması, buranın ticari bir merkez olduğuna dair ışık tutmaktadır.

Mimari kalıntılarının taş ve kerpiç kullanımındaki özeni ve özellikle kerpiç içerisindeki deniz yosunu "fica" yı bügün bile görebilmemiz mümkündür. Toumba tou Skouru'dan çıkan mezarlar, yer altına oyulmuş mağara mezarlardır. 800 adet eserin bulunduğu bu mezardan yetişkinler ve çocuklara ait kemikler de bulunmuştur.

- Güzelyurt Arkeoloji ve Doğa Müzesi'ndeki bu döneme ait seramikleri öğreniniz.
- Dönemin ticarete değer malları nelerdi?

Myrtou Pigades (Çamlıbel) Geç Tunç Çağı Tapınağı

Tapınağın orta havlusu vardır, etrafı odalarla çevrilidir. Havlunun ortasında boynuz şekilli sunak vardır. Batı medeniyetlerine benzetilen sunağın aslına uygunluğu tartışmalıdır. Sunak etrafında, kurban edilecek hayvanların bağlandığı delikler vardır.

Myrtou pigades Boynuz şekilli sunak

Tanrıça Astarte Tapınağında kullanılan tütsülük - Geç Tunç Çağı

İnönü (Sinde)

İnönü köyünde bulunan Geç Tunç devrine ait koruma duvarlı yerleşim yeri çok kenarlı bir plana sahiptir. Kuzey tarafında bulunan ve hemen ana giriş kapısının yanında sağlam duvarlı bekçi odası vardır. Buradaki koruma duvarlı yerleşim yeri, Enkomi'de bulunan büyük kesme taşların benzeri iri kesme taşlarla yapıldı. Mimari tarz özelliklerinin kökeninin Anadolu'dan geldiği düşünülmektedir.

2.2.6 Demir Çağı (M.Ö. 1050-325)

Demir, günlük kullanıma yönelik araç gereç ve silah yapımında kullanılır. İlk örnekleri Anadolu'dandır. Teknoloji büyük bir ihtimalle Anadolu'dan gelmiştir. İlk buluntuların, meteor demirinden olabilirliği çok yüksektir. Demiri, Hitit metinleri, "gökyüzünden gelen kara demir" diye tanımlar.

Geç Tunç'un güç savaşlarından sonra yakın doğu 'da duraklamalar olur. Uygarlıklar kaybolur, okuma-yazma neredeyse unutulur. Sarayların yerini derme çatma evler ve çoban barınakları alır. Demir çağında doğu Akdeniz bir müddet karanlık devir yaşar. Yakılıp yıkılmadan kaçan göçmenlerin çoğu Kıbrısa gelir. Kıbrıs'ta buluşan bu değişik kültürler birleşmeye başlar. Adaya yerleşenler, biri birlerinin kültürlerinden esinlenirler ve benimserler. Salamis, Lapta ve Soli gibi yeni yerleşim yerleri kurulur.

Salamis

M.Ö. 1050 de son bulan Enkomi şehrinin devamı Salamis'te görülür. Deniz kıyısında olması, koylarının uygunluğu, gelişmesini sağlar. Kent, bugün su altında kalan limanının etrafında genişler. Kentin etrafına korunma amaçlı sur duvarları inşa edilir. Salamis'in erken dönem mezarları bize bu dönemi aydınlatmamızda yardımcı olur. Kazılarda bulunan ilk mezar çok zengindir. Seramik buluntular, hem batı hem de doğudan esinlenen bir kültürü yansıtır. Altın ve cam takılar yakın doğudandır. Mezar mimarisi ise Miken stilindedir. Salamis'in erken dönemine ait kazıları henüz bitmemiştir. Bugün gördüğümüz Salamis kenti daha sonraki dönemdendir.

Kitium (M.Ö. 1000-800)

Geç Tunç döneminin sonunda terk edilen Kitium'a, çok geçmeden demir çağında tekrar yerleşilir. Demir çağının son döneminde Kition Fenike kenti olur. Finikeliler ticari kabiliyetleri yüksek bir toplumdurlar. Özellikle parfüm yapımıyla tanınırlar. Kökleri ise bugünkü Lübnan'dadır. Fenikeliler ayrıca, ilk alfabenin de yaratıcılarıdır. Kıbrıs'a yerleşen bu toplum Tanrıça Astarte adına birçok tapınak inşa eder. Astarte adına yapılan kurban ve adaklar bu tapınaklarda bulunmuştur. Önemli eserlerden biri, üzerinde Fenike yazısı bulunan bir kaptır. Kabın üzerinde Tammasosslu ML' nin adak yaptığı yazılıdır.

Girne Antik Ticaret Gemisi (M.Ö. 323-285)

Bugün Girne kalesinde teşhir edilen Girne Batığı, bilinen en önemli batıklardan birisidir. 1965 yılında denizden sünger çıkarmak için dalan Andreas Cariolou tarafından bulundu. ABD'li Michael ve Susan Katzev tarafından kazısı yapıldı. Su altında bakterilerin yaşayamamasından dolayı, ahşap türü organik malzemeler korunabildi. Gemi M.Ö. 325 yılında inşa edildi. M.Ö. 295 yılında ise battığı tahmin edilen geminin batış nedeni, tahta kurtlarının yıllar içinde gemiyi aşındırması, korsanlar tarafından saldırıya uğramış olabileceği ve aşırı yük almış yaşlı geminin fırtınaya yenik düşmesidir.

Her biri 41 kilo olan 380 adet anfora, 29 adet değirmen taşı geminin ana kargosudur. Anforaların içinde 10,000 adet badem bulunmuştur. Kaptanın günlük tutmak için kullandığı mürekkep kutusu, bulunan değerli eşyalardan biridir. Geminin en altında çinko üzerine yazılıp bağlanan bir de büyü bulunmuştur. Zamanın inancına göre büyünün konulduğu mekanlar lanetlenir. Gemide bulunan 4' er adet tabak, bardak, kase, kaşık ve tuzluktan toplam gemici sayısının 4 olduğunu anlıyoruz.

Kıbrıs'da kullanılan ilk yazılar

Kıbrıs-Minos yazısı (M.Ö. 1500): Girit Minos yazısına benzerliğinden, Cypro-Minoan (Kıbrıs-Minos) yazısı adını aldı. Deşifre edilemeyen bu yazınının ne içerdiği bilinmemektedir.

Kıbrıs-Hece yazısı (M.Ö. 600-200): Demir Çağı'nın en çok kullanılan yazısıdır. Genelde sağdan sola yazılır. Erken örnekleri soldan sağa yazılmaktadır. 60 hecesi olan bir yazı türüdür. Fenike tercümesi ile bulunan bir anıt yazı sayesinde çözülmesi mümkün olmuştur. Kullanımı daha çok dinsel ve anıtsal hitabelerdir.

Fenike yazısı: İlk alfabeyi geliştiren Fenikeliler, Kıbrıs'a yazılarını da getirmişlerdir. Özellikle, M.Ö. 4.ve 5.yüzyılda Fenike yazısı ve dili adada yaygındır.

Kıbrıs Minos yazısı

Kıbrıs hece yazısı ve Fenike yazısı

3.ÜNİTE
Tarihi Dönemlerde Kıbrıs

"Akdeniz'de doğudaki kaynak'tan batıdaki ağız'a doğru akan uygarlık ırmağından yararlanma girişimleri giderek ılımlılığını kaybedip acımasız hâl alınca bundan Kıbrıs da nasibini aldı."

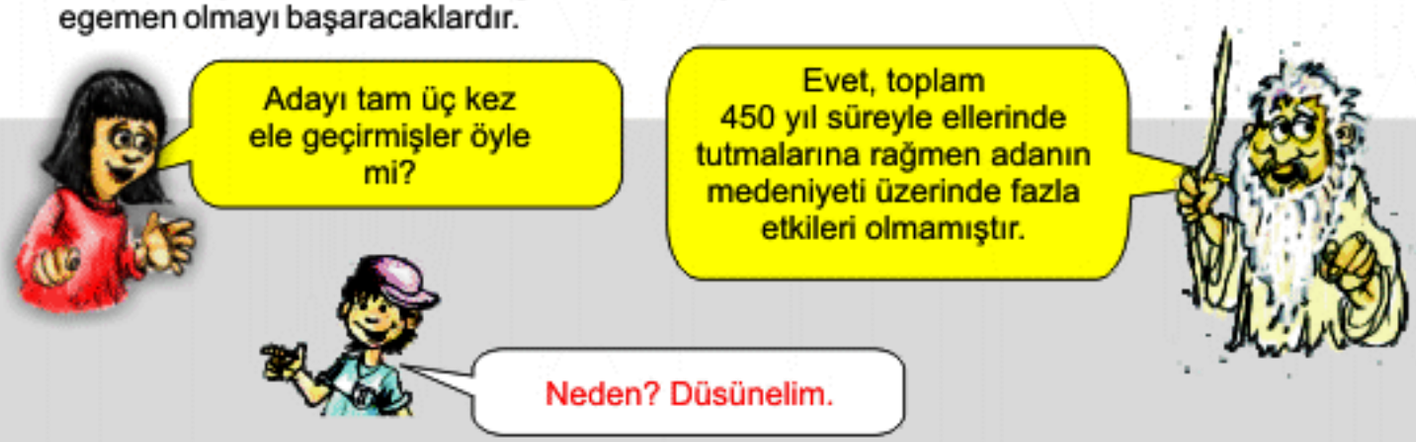
Romalı Tarihçi Marcelinus

3.1 Kıbrıs'ta Mısırlılar

Mısır firavunu III. Tutmosis, Suriye'yi ele geçirdikten sonra Doğu Akdeniz'e hâkim olabilmek için Kıbrıs adası ile ilgilenmiştir. Böylece Mısırlılar M.Ö. 1450 tarihinde Kıbrıs'a egemen olmayı başaracaklardır.

Mısırlılar adayı mahalli idareler kurarak yönetmişlerdir. Bu mahalli idarelerin başında Mısırlı subaylar bulunmaktadır.

3.2 Kıbrıs'ta Hititler

Mısırlılar ile Hititlerin arasında bulunan rekabet Hititlerin Kıbrıs adası ile ilgilenmelerine yol açacaktır. Mısırlılara zarar vermek isteyen Hititler M.Ö. 1320 tarihinde Kıbrıs'ı Mısır'dan koparak kontrol altına alacaktır. Ancak Hititliler adayı himayelerinde çok kısa tutabilecekler ve Mısırlıların adaya egemen olmalarını engelleyemeyeceklerdir.

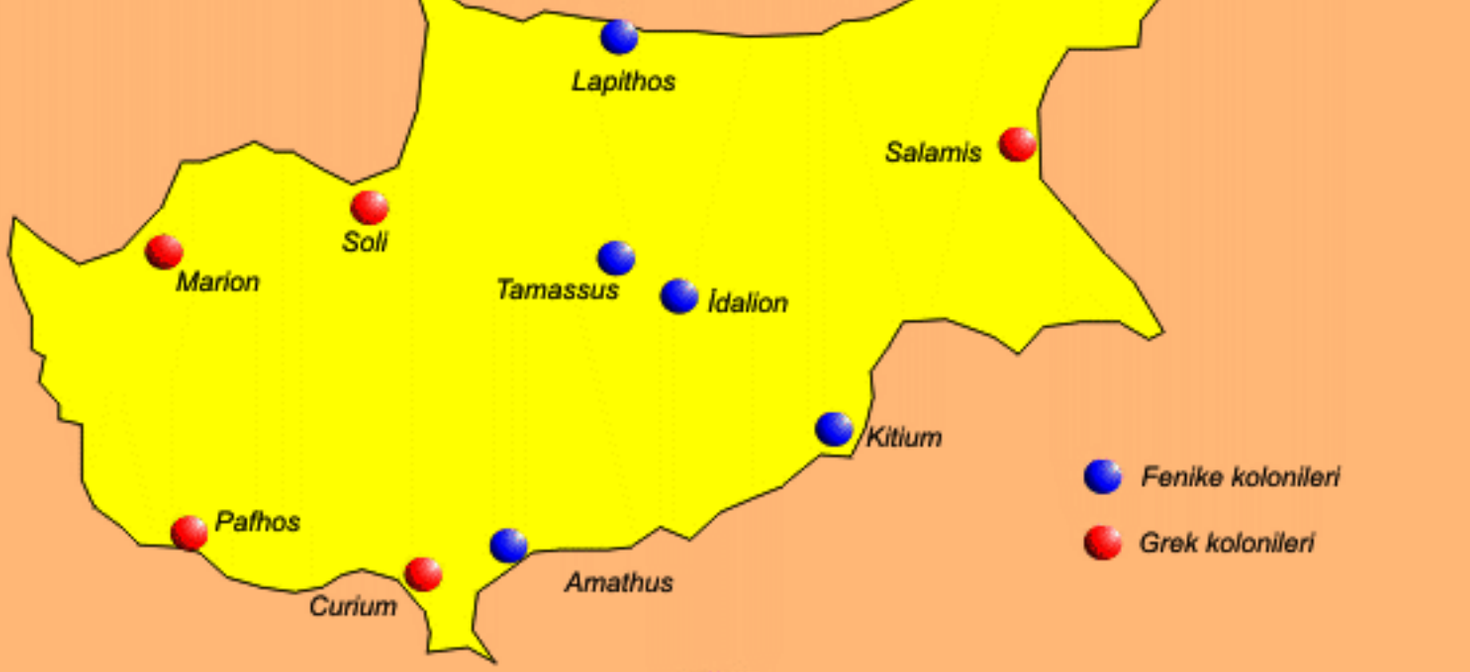
3.3 Kıbrıs'ta Deniz Kolonileri

3.3.1 Aka ve Dor Kolonileri

3.3.1.1 Akalar

Akalar, çeşitli dönemlerde dalgalar halinde doğuya, adalara kadar inerler. Akalar, bu yayılma sırasında Kıbrıs adasına da uğradılar. Hatta Kıbrıs'ın kuzey sahilleri bir süre **Akalar Sahili** olarak da anılmıştır. Adada kurulan her **koloni** birer şehir devleti şeklinde kurulmuştur. Şehir devletleri birbirinden bağımsız yaşamaktaydılar.

3.3.1.2 Dorlar

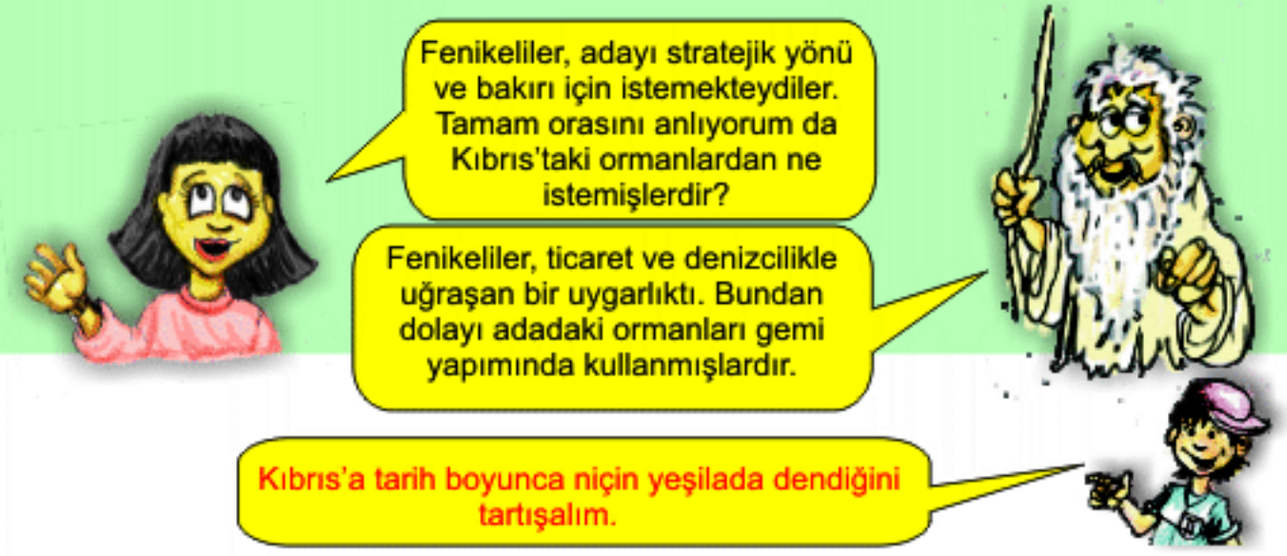

M.Ö. XII yüzyılın ortalarına doğru Doğu ve Orta Avrupa'dan gelerek Yunanistan'a yerleşen Dorlar, Akalar gibi Hint Avrupa kökenlidirler. Dorlar **polis** adlı site devletleri kurmuşlardır. Dorlar, yerleştikleri Yunanistan'ın coğrafi yapısı nedeni ile kendilerine Ege, Marmara, Karadeniz ve Akdeniz'in çeşitli yerlerinde koloniler kurmuşlardır. Kıbrıs adasında da bu dönemde koloniler kurmuşlardır. Aka kolonileri olduğu gibi Dorların da kurduğu koloniler vardır. Kurmuş oldukları koloniler de birbirlerinden bağımsız birer şehir devletleri şeklinde idiler.

Kıbrıs adasında kurulan önemli Aka ve Dor kolonileri Salamis, Pafhos, Curium, Marion ve Soli'dir.

3.3.2 Fenike Kolonileri

Suriye ve Lübnan kıyılarına yerleşen Fenikeliler, ticaretle ve denizcilikle uğraşan bir uygarlıktır. Kıbrıs adası zengin bakır madenleri, verimli ovaları, ormanları ve stratejik öneme sahip limanları ile tüccar ve kolonici Fenikelilerin dikkatini çekmekteydi. Fenikeliler M.Ö. 1000 tarihinde Kıbrıs'a sahip olurlar. Adada kendilerine bağlı Kitium, Amathus, Lapithos, Tamassus ve İdalion adlı kolonileri kurmuşlardır. Fenikeli idareciler, adalılardan ağır vergiler aldıkları için Kıbrıslılar tarafından pek sevilmiyorlardı.

Kıbrıs'ta kurulan Grek ve Fenike ticaret kolonileri arasında fark var mıydı?

Her iki uygarlığın kolonileri birbirinden farklıydı. Aradaki en büyük fark, Fenike kolonilerinin anavatanları ile ilişkilerini koparmamalarıdır. Fenikeliler için adada kurmuş oldukları koloniler geçici yerleşim yerleridir. Oysa Grekler Kıbrıs'ta kurdukları kolonileri yeni vatanları olarak kabul ediyorlardı.

Mezopotamya terimini düşünelim

3.4 Kıbrıs'ta Asurlular

Mezopotamya bölgesinde bugünkü Musul civarlarında kurulan Asur Devleti zamanla etrafındaki ülkelere hâkim olmayı başarmıştır. Babil, Suriye ve Mısır'ı topraklarına kattıktan sonra bölgenin en güçlü devletleri arasına girmiştir.

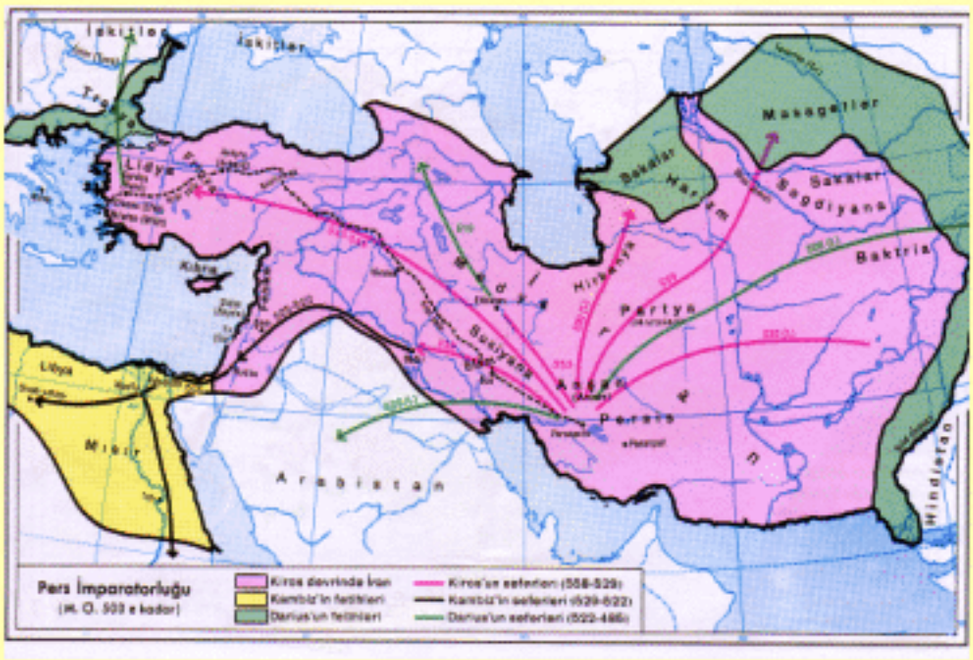
Kıbrıslılar M.Ö. 709 tarihinde Asurlulara haraç vererek Asur devletinin himayesine girmişlerdi. Hatta Kıbrıs kralları çeşitli seferlerinde Asurlulara yardımcı kuvvetler de göndermişlerdir. Kıbrıs adası M.Ö. 612 yılına kadar Asurluların idaresinde kalır.

Asur ticaret yolları

3.5 Kıbrıs'ta Persler

Asur devletinin yıkılmasından sonra Doğu Akdeniz'in güvenliğini sağlamak için Mısır, Kıbrıs adasını ele geçirir. Kıbrıs'a hâkim olmayı başaran Mısır, adaya bir vali göndermek yerine Salamis kralı Evalton'u Kıbrıs'ı yönetmesi için görevlendirir.

Himaye: koruma

Mısırla arasındaki rekabete son vermek isteyen Pers Kralı Kambiz Mısır'a bir sefer düzenler. M.Ö. 525 yılında yapılan bu seferle Persler Mısır ülkesine egemen olurlar.

Mısır'ın Persler tarafından alınmasından sonra Kıbrıs adası da M.Ö. 525 yılında Perslere bağlanır. Pers İmparatorluğu 20 **satraplığa** (eyalet) ayrılmıştır. Kıbrıs ise Suriye, Filistin ve Fenike ile birlikte beşinci eyalete bağlanmıştır. Persler Kıbrıs adasını himayelerine almalarına rağmen adanın, şehir krallıkları ile yönetilmesine izin verirler. Ancak Persler kendilerinin düzenleyeceği seferlere Kıbrıslıların katılmalarını istemektedirler.

M.Ö. 500 yılında Batı Anadolu'da yaşayan İonlar, Perslere karşı isyan ettiler. Başlayan bu isyan hareketinde başarı kazanılınca Pers idaresinden memnun olmayan Kıbrıslılar da Perslere karşı isyan ettiler. Kıbrıs'ta ilk isyan hareketi Salamis'te başlar.

İonlar

Salamis halkı

Salamis kralı Gorgos

Kralın kardeşi Onesillos

Kralın kardeşi Onesillos

Salamis'in yeni kralı Onesillos

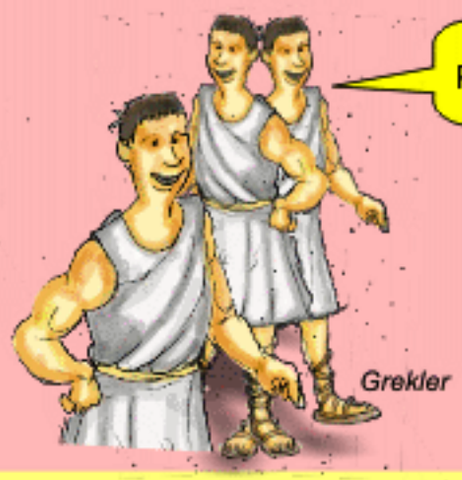

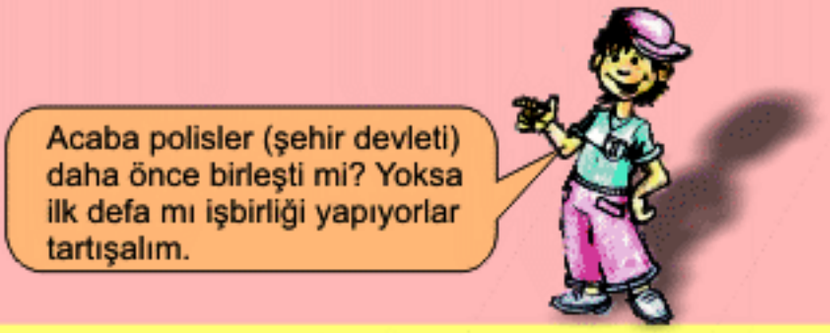
Sınıfça resimdekileri tartışıp yorumlayalım.

Kıbrıs'ta Perslere karşı başlayan isyan hareketine Fenikelilere bağlı Amathus krallığı dışında diğer bütün krallıklar katılmıştır. Pers ordusu isyanı bastırmak için adaya gelirken Onesilos'da İon askerleri ve komutanlarından yardım istemiştir. İonlar, denizde Persleri yenmelerine rağmen karada Perslere yenilmekten kurtulamamışlardır. Pers ordusu, Kıbrıs'ta çıkan dış destekli bu ilk isyanı başarıyla bastırmıştır.

İonların, Pers İmparatorluğu içerisinde yer aldığını hatırlayalım.

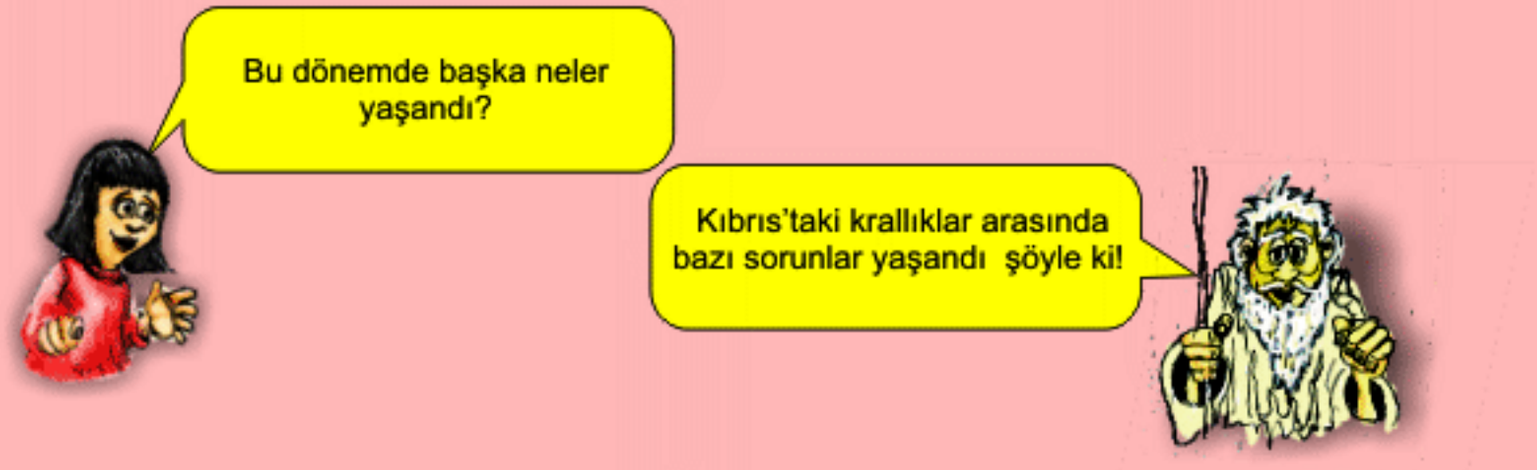

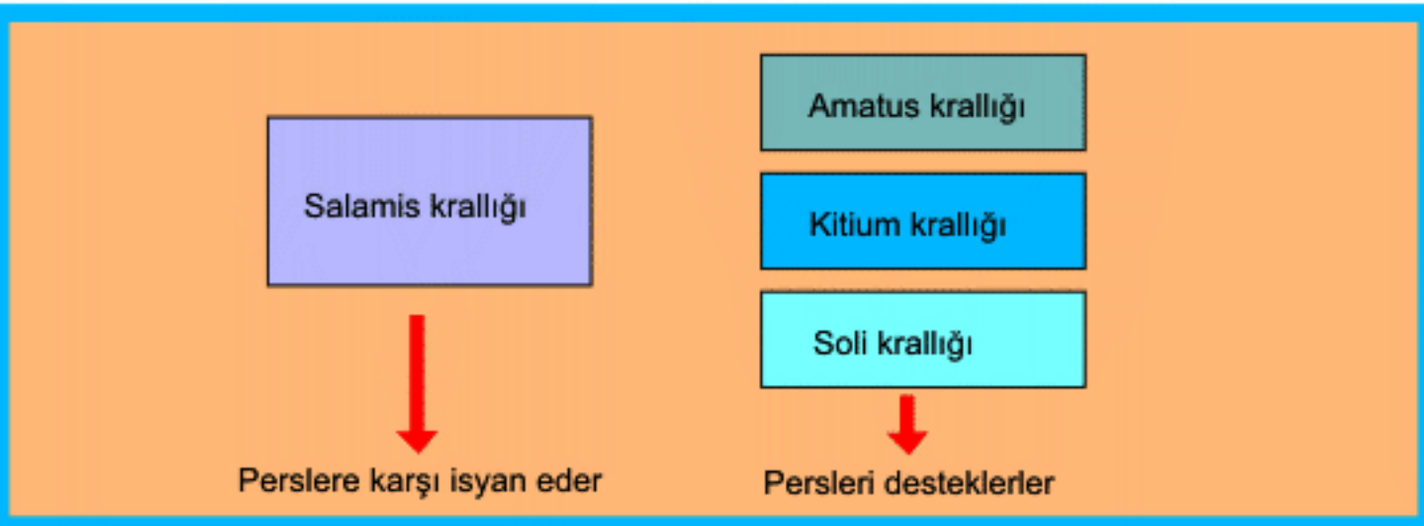
Anadolu'daki İon isyanları sırasında Grekler İonlara destek verdiler.Persler Anadolu'daki isyanları bastırdıktan sonra İonlara yardım eden Grekleri cezalandırmak amacıyla Greklere karşı harekete geçerler. Böylece yıllarca sürecek olan Pers-Grek savaşları başlamış olur. Bu savaşlar sırasında Persler, Fenike, Mısır ve Kıbrıs gemilerinden oluşturdukları donanma ile Greklerin yurtlarına çeşitli seferler yaparlar.

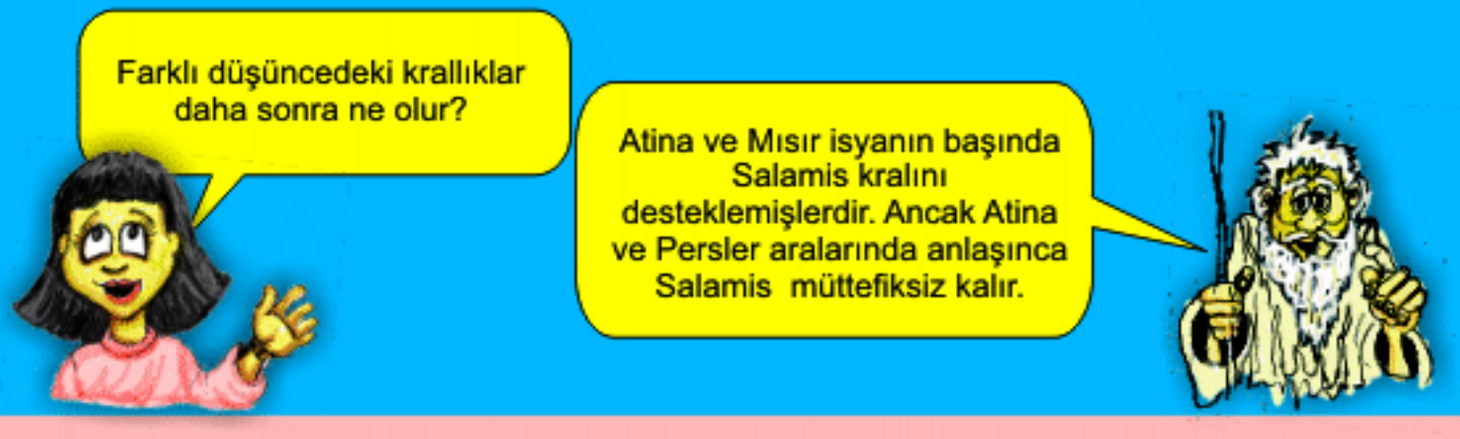

Daha sonraki dönemlerde Grekler, Perslerin Doğu Akdeniz'deki deniz üssü olan Kıbrıs'ı almak için çeşitli seferler düzenlediler. Grekler çıkarları gereği kimi zaman da Perslere karşı adada çıkan isyanları destekllediler. Sonuçta Greklerle Persler arasında M.Ö 448 yılında Kallias Barış Antlaşması imzalanır ve Grekler Mısır ve Kıbrıs üzerindeki isteklerinden vazgeçerler.

M.Ö 411 tarihinde Salamis kralı olan Evagoras Perslere karşı yeni bir mücadele başlatır. Kıbrıs'taki bütün şehirleri Perslere karşı Salamis'in idaresine almaya çalışır. Fakat Amathus, Kitium ve Soli şehir krallıkları Evagoras'a karşı çıkarlar. Söz konusu şehir devletleri Evargoras'a karşı Perslerden yardım isterler.

Yapılan barış antlaşmasıyla Kıbrıs adasının Perslere ait olduğu tekrar belirtildi. Perslere karşı müttefiksiz kalan Salamis kralı bir süre daha mücadele ettikten sonra barış istemek zorunda kalır. Persler ile Salamis kralı arasında yapılan barış antlaşmasında, Salamis kralı Salamis dışındaki adadaki şehirlerin Perslere ait olduğunu kabul eder. Ayrıca Perslere her yıl düzenli olarak vergi verecektir.

Perslerin Kıbrıs'taki egemenliklerini yıkmak için M.Ö. 345 tarihinde adalılar yeniden ayaklanmışlardır. Fenike'deki isyandan cesaret alan Kıbrıs'taki şehirler Perslere karşı isyan etmişlerdir. Fakat bu isyan hareketi diğerleri gibi bir sonuçsuz kalır.

Perslerin idaresinde bulunan Kıbrıs'taki şehir krallıklarının daha önceki devirlerde olduğu gibi birbirlerinden bağımsız hareket ettikleri görülmektedir. Bu dönemde en fazla sivrilen Salamis şehir krallığı idi. Hatta Kıbrıs'ta ilk defa bu krallık tarafından altın para bastırıldığı söylenmektedir. Ayrıca Pers idaresindeki Salamis, diğer şehir krallıklarına göre hem olumlu hem de olumsuz yöndeki hareketleriyle daha fazla öne çıkar. Vuni sarayı adadaki Pers egemenliğinin en önemli eserlerindendir.

3.6 Kıbrıs'ta Büyük İskender (III. Aleksandros)

Büyük İskender babasının öldürülmesi üzerine M.Ö. 336 tarihinde Makedonya'nın kralı olur. Makedonyalı Büyük İskender Pers İmparatorluğunu ortadan kaldırarak doğu ile batıyı birleştiren büyük bir dünya imparatorluğu kurmak istiyordu. Büyük İskender bunun için tahtını sağlama aldıktan sonra babasının çıkmak için hazırlık yaptığı İran (Pers) seferine çıkar.

Ona neden Büyük İskender deniyor?

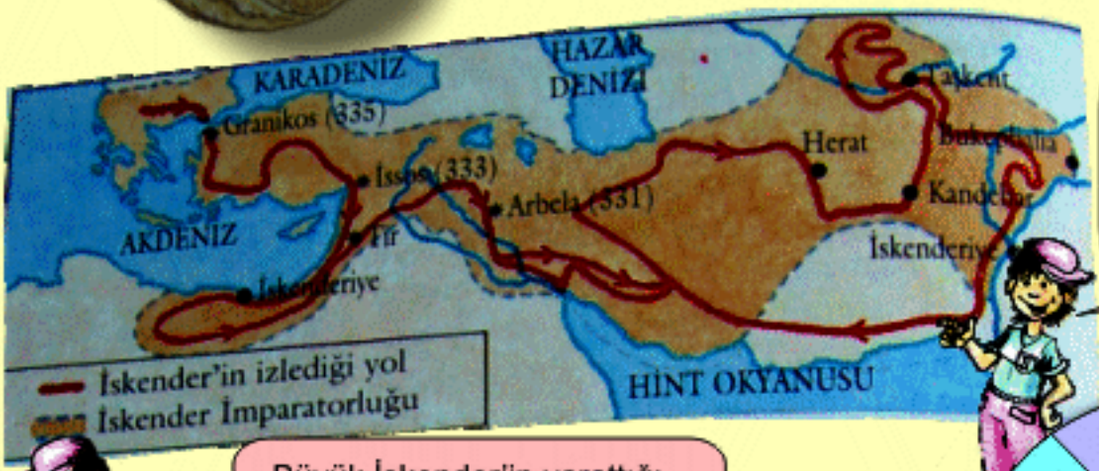

Çünkü hem fatihtir hem de seferlere giderken bereberinde askerlerin yanında filozof, sanatçı ve zanaatkârları da götürmekteydi..

Büyük İskender'in Doğu seferlerine giderken filozof, sanatçı ve zanaatkârları neden götürdüğünü sınıfça tartışalım.

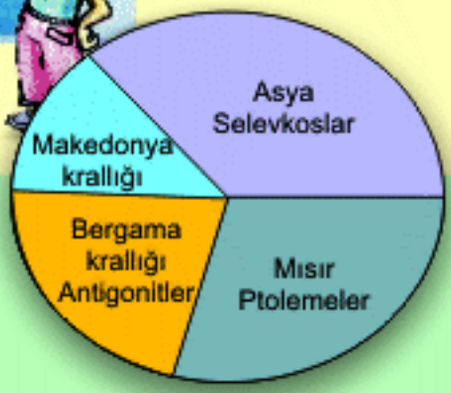

Yandaki haritadan Büyük İskender'in Asya ve Mısır seferlerini inceleyelim.

Büyük İskender'in yarattığı Helenizm nedir?Araştıralım.

Büyük İskender'in Pers ordularına karşı elde ettiği zaferlerden etkilenen Kıbrıs kralları Pers Devletinin idaresinde olmalarına karşın İskender'e yakınlık duydular. Hatta M.Ö. 333 yılında Tyros kuşatmasına 120 parçalık donanma göndererek Perslere karşı savaştılar. Böylece bu tarihten itibaren Kıbrıs Büyük İskender'in imparatorluğuna dahil olmuştur.

Büyük İskender'in genç yaşta ölmesi üzerine kurmuş olduğu muhteşem imparatorluğa sahip olmak için komutanları arasında mücadele başlar. Doğu Akdeniz'deki konumundan dolayı Kıbrıs adası bu mücadelede önemli bir yer tutar. En sonunda Mısır'a hakim olan Ptolemies rakibi Antigonus'u yenerek adayı M.Ö. 295 yılında Mısır'a bağlamayı başarır. Kıbrıs adası Roma İmparatorluğunun adayı ele geçirmesine dek Ptolemieslerin idaresinde kalır. Bu dönemde Kıbrıs Mısır'dan gönderilen asiller tarafından yönetilmiştir.

Bu dönemde Kıbrıs adasının;

Yöneticisi

Mısır'dan atanan vali (Soylular arasından seçilir).

İdari Yapısı

Dörde ayrılır.

Lapithos (Lapta)

Pafhos (Baf) (Askeri merkez)

Salamis (Ticeret ve Kültür Merkezi)

Amathus (Limasol)

Sonuç olarak Kıbrıs adası gemi yapımına uygun ormanları ve zengin madenleri ile Mısır merkezli kurulmuş olan Ptolemeler için bir servet kaynağı olmuştur.

3.7 Kıbrıs'ta Roma İmparatorluğu

Roma İmparatorluğu tüm Akdeniz'i kapsıyor mu?

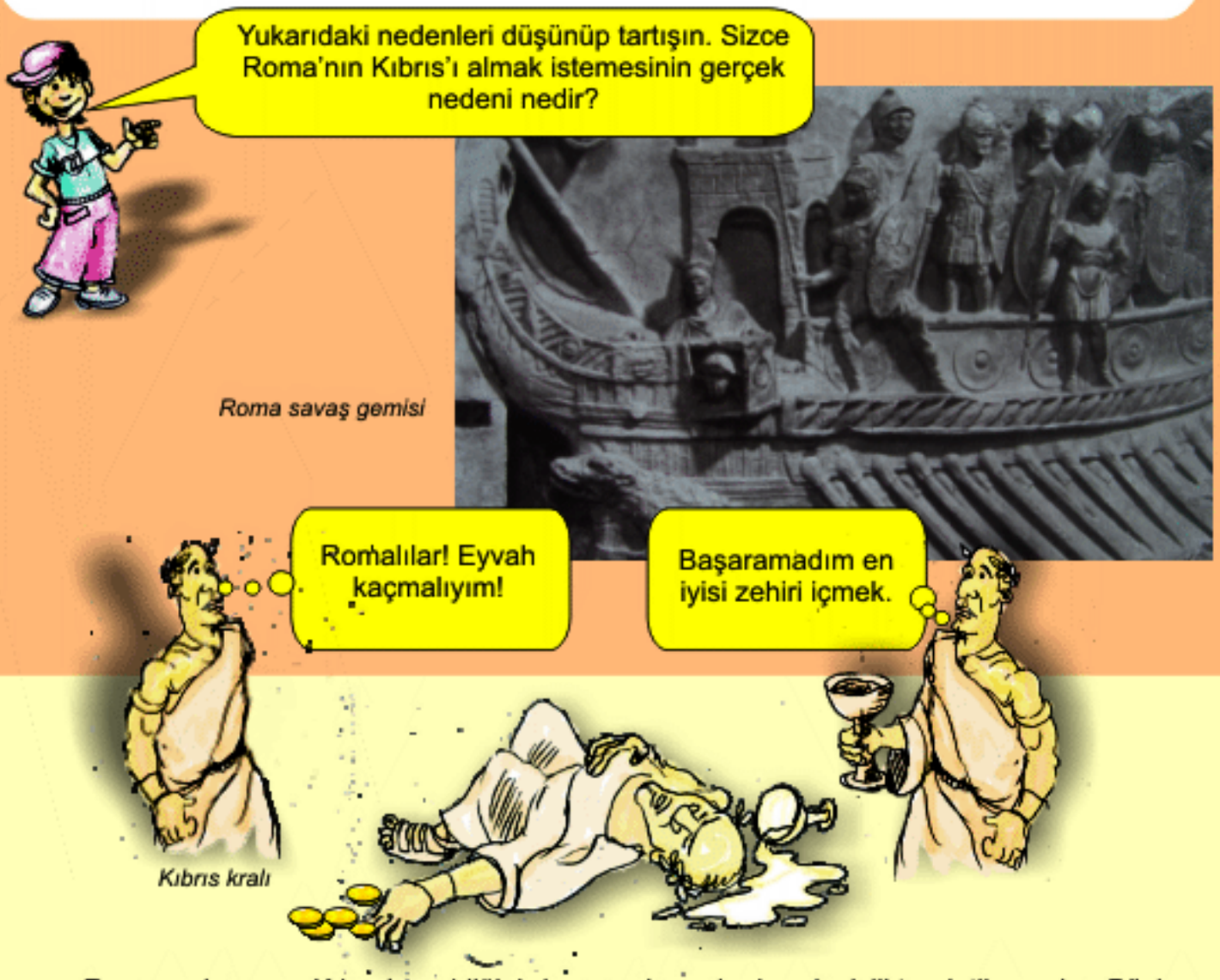
Evet ,tarihi dönemlerde kurulan en büyük imparatorluktur.

Roma İmparatorluğunun kuruluş efsanesini yukarıdaki fotoğrafa bakarak düşününüz.

Roma İmparatorluğu, Batı Akdeniz'deki hakimiyetini tamamladıktan sonra Doğu Akdeniz'e de egemen olmak için gözünü Kıbrıs adasına çevirmişti. Romalılar, Kıbrıs'ın stratejik önemi yanında adanın son yasal Ptoleme yöneticisinin adayı Romalılara vasiyet ettiğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca Romalı bir yönetici Kıbrıs sularında korsanlar tarafından esir alınmıştı. Bu olay karşısında Kıbrıs'ın yöneticisinin kayıtsız kalması Romalılar için bir gerekçe olarak kabul edildi. Tüm bu sebeplerden dolayı Roma senatosu Kıbrıs seferine karar verir. Bu iş için de general Cato görevlendirilir.

Roma ordusunun Kıbrıs'a geldiğini duyan adanın kralı çaresizlikten intihar eder. Böylece M.Ö. 58 yılında Kıbrıs adası Roma İmparatorluğuna katılır. Kıbrıs önceleri Kilikya **Prokonsüllüğüne (idari merkez)** bağlı bir eyalet olarak yönetilir. Daha sonra M.Ö. 47 yılında ünlü Roma idarecisi Julius Caesar Mısır krallığını Cleopatra'ya Kıbrıs adasını ise Cleopatra'nın kardeşlerine verir. M.Ö. 31 yılında Roma ülkesi imparator ve **senato** arasında paylaşılınca Kıbrıs adası imparatorlara kalır. Kıbrıs M.Ö. 22 yılına kadar imparatorların atadığı askeri valiler tarafından yönetilir. Söz konusu tarihte adanın idaresi senatoya bağlanır ve senatonun atadığı prokonsüller (idareciler) tarafından yönetilir. Ptolemelerin devrinde olduğu gibi Roma döneminde de Kıbrıs adasının merkezi Pafhos'dur.

Senato: Meclis

Afrodit Efsanesi:

Afrodit, aşk, güzellik ve ışığın sembolüdür. Bundan dolayı İran ve Mezopotamya'da İştar, Astarte, Sitare ve İngilizce'de Star olarak isimlendirilir. Latince'deki adı ise gecenin en parlak yıldızı olan Venüs'tür.

Afrodit ile ilgili birbirine benzeyen ama farklılıkları bulunan efsaneler vardır. Bu efsanelerden biri şöyledir:

Afrodit, Ege adalarında Kythera denizinin bembeyaz ve yumuşak köpüklerinden oluştu. Deniz tanrısının getirdiği sedef istiridye kabuğu içinde Kıbrıs'ın Pafhos (Baf) sahillerine sabah melteminin sürükleyişiyle gelir. Böylece beyaz köpüklü sularda, kabuktan çıkarak doğmuş olur. Doğduğu yere "Gavur Taşı" ya da "Petra tou Romiu" (Rum Taşı, Roma Taşı) denilmektedir.

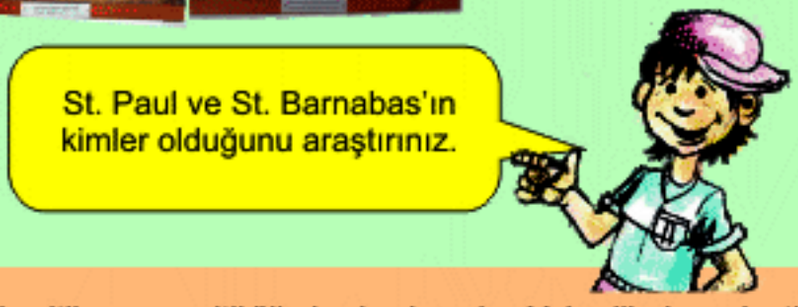
Afrodit, çıplak olarak resmedilir ve heykelleri yapılır. Çünkü böylesi bir güzelliğin örtülmemesi gerektiği düşünülür...

Tanrıça Venüs (Afrodit)

Çok tanrılı dinlerin hâkim olduğu adada, Romalılar zamanında M.S. 46 yılında Paul ve Barnabas Kıbrıs'ta Hristiyanlığı yaymaya başladılar. Adanın Romalı valisinin de Hristiyanlığı kabul etmesiyle Kıbrıs adası yöneticisi Hristiyan olan yönetilen ilk ülke olmuştur.

Kıbrıs adası Ptolemeler döneminden itibaren çeşitli ülkelerden kovulan Yahudilerin yerleştiği bir ada olmuştur. Yahudiler adada özellikle Salamis şehrinde yoğun olarak bulunmaktaydılar. Kıbrıs adasının resmi dininin Hristiyanlık olması, o zamanlarda burada yoğun olarak yaşayan Yahudileri rahatsız etmiştir. Nitekim bu rahatsızlık M.S. 115 yılında Yahudilerin Romalılara karşı isyan etmelerine neden olacaktır.

Bastırılan isyan sonunda Roma Senatosu Kıbrıs adasındaki bütün Yahudilerin adadan sürülmesine ve bir daha adaya sokulmamasına karar verir. Bu sürgünün sonucunda Kıbrıs adasında Hristiyanlık hızla yayılmıştır. Bu isyan hareketi, tarih boyunca Kıbrıs adasında meydana gelecek olan din çekişmelerinin ilk örneği kabul edilebilir.

Roma İmparatoru Theodosios, ölümünden önce İmparatorluğu MS 395 yılında iki oğlu arasında paylaştırır. Bu paylaşıma göre İmparatorluğun doğu kısmı büyük oğlunun, batı kısmı ise küçük oğlunun idaresinde olacaktı. Kıbrıs ise bulunduğu coğrafyadan dolayı Doğu Roma İmparatorluğuna bağlanır.

St. Barnabas Kilisesi ve Manastırı Hikayesi

St. Barnabas Kilisesi ve Manastırı Salamis antik şehri yakınlarında bulunmaktadır. St. Barnabas Yahudi bir ailenin oğlu olarak Salamis şehrinde doğmuştur. Eğitimini Kudüs'te yaptıktan sonra Kıbrıs'a dönen St. Barnabas M. S. 45 yılında St. Paul ile birlikte Hristiyanlığı yaymak için çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmalardan dolayı Yahudiler tarafından öldürülür. Cesedi geceleyin taş bağlanarak denize atılmak üzere bataklığa saklanır.

Bu olayı izleyen St. Barnabas'ın öğrencilerinden bir kısmı cesedi gizlice alıp, Salamis'in batısındaki bir harup ağacının altındaki yer altı mağarasına gömerler. Göğsüne de beraberinde taşıdığı St. Mathews'un (Matta) yazdığı İncil'in bir kopyasını koyarlar. Durumu öğrenen Yahudiler, öğrencileri Lefkoşa'nın Paraskevi Mağaraları'na kadar kovalarlar. Öğrenciler de Mısır'a kaçarlar. Kıbrıs'ta cesedin yerini kimse bilmediğinden uzun süre gizli kalır.

432 yıl sonra Piskopos Anthebios rüyasında cesedin saklı olduğu yeri görür ve mezarın açılmasını emreder. Mezar açılınca cesedin göğsündeki St. Mathews İncili'nden cesedin St. Barnabas'a ait olduğu anlaşılır.

Piskopos Anthebios St. Barnabas'ın kemiklerini ve İncil'i İstanbul'a (Constantinopolis) götürüp İmparator Zeno'ya sunar. Bunun üzerine İmparator Kıbrıs Kilisesi'nin özerkliğini ilân edip St. Barnabas'ın mezarının bulunduğu yere bir manastır inşa edilmesi için para bağışında bulunur.

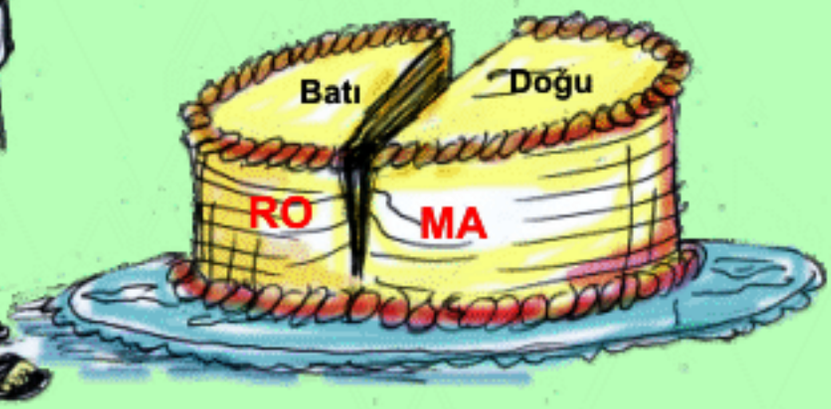

4. ÜNİTE
ORTA ÇAĞ'DA KIBRIS
4.1 Kıbrıs'ta Bizans İmparatorluğu

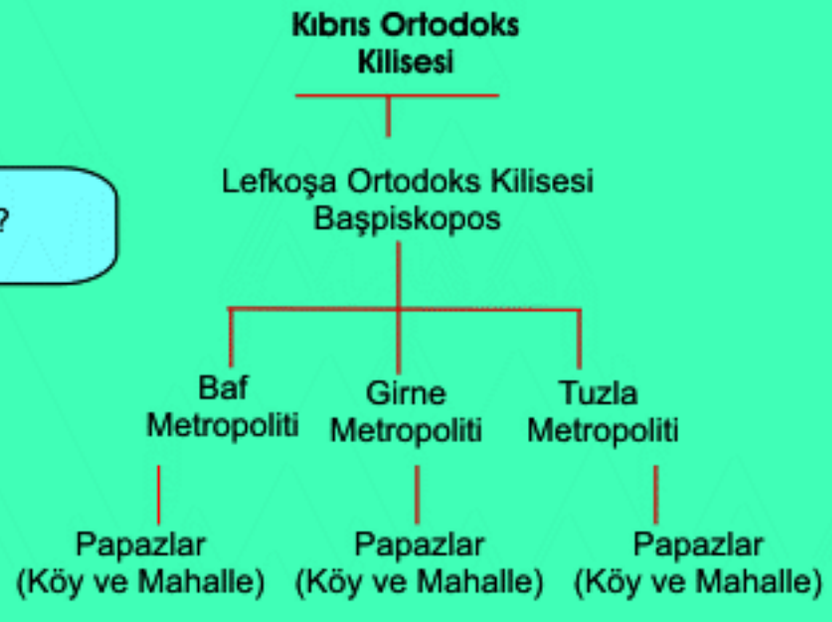

Thedosios

Kıbrıs adası konumu bakımından Doğu Roma'ya (Bizans'a) bağlanır. Bizans hâkimiyeti sırasında Kıbrıs'ta Hristiyanlık hızla yayılır ve bu dönemde adada ilk Ortodoks kilisesi kurulur. Söz konusu dönem Kıbrıs adasının gelişmesine ve refahın artmasına yardım eder. Bir taraftan Ortodoksluğun yayılması, diğer taraftan resmi dil olarak Rumcanın kabul edilmesi, adalıların aynı din ve dil topluluğu içinde toplanmasını sağlar.

Kıbrıs coğrafi konumu, askeri ve ticari önemi dolayısıyla yüzyıllarca Müslümanlarla Hristiyanlar arasında mücadelenin sebebi olmuştur. Kıbrıs adası Bizans İmparatorluğu idaresinde bulunduğu yıllarda Arabistan'da kurulan İslâm Devletinin akınlarına uğramıştır. Söz konusu yıllarda İslâm Devletinin adaya 24 sefer düzenlediği söylenmektedir. Bu akınlar devam ederken 649 yılında Muaviye komutasındaki İslâm orduları adayı Bizans Devletinden alır. Ancak İslâm orduları adada kalmayarak, her yıl alınacak belirli bir vergi karşılığında Kıbrıs'tan ayrılırlar. Daha sonraki yıllarda Kıbrıs adasındaki yöneticiler yapılan antlaşmaya uymadıklarından, akınlar 964 yılına kadar devam eder.

Hala Sultan Tekkesi

964 yılında Kıbrıs, tekrar Bizans İmparatorluğu eline geçer, adada İslâm egemenliği zamanında adada yapılan cami ve kutsal yerler Bizans tarafından korunmaya alınır. Kıbrıs adası birkaç yüzyıl boyunca (649-964) her iki büyük devletin müşterek hâkimiyetinde kalır. XI. yüzyıldan itibaren idarî düzenin bozulmasından ve vergilerin ağırlığından ötürü Bizans idaresinden bıkan adalılar, farklı dönemlerde çeşitli isyanlar çıkarırlar. Bazı dönemlerde ise, Bizans İmparatorluğundaki taht çekişmelerinin yansımaları adayı olumsuz yönde etkilemiştir. Taht mücadelesini kaybedenlerin yandaşları bu dönemde Kıbrıs adasını zaman zaman yağmalamaktaydılar.

Bizans Döneminde Kıbrıs:

- Antakya merkezine bağlı 15 vilayetten birisi olur.

-Antakya'dan gönderilen valiler tarafından yönetilir.

- İlk Ortodoks kilisesi kurulur.
-Bu dönemde Salamis şehri Konstantia adıyla yeniden kurularak adanın merkezi olur.

- Rumca, resmi dil kabul edilir.

4.2 Kıbrıs'ta Isaac Comneneus

Isaac Comneneus

Bizans İmparatorluğunun Anadolu eski valilerinden Isaac Comneneus, 1184 yılında kendisinin Bizans'ın yeni Kıbrıs **katapanı** (vali) olduğunu iddia edecek ve adanın yönetimini ele geçirecektir.

Şimdi Kıbrıs'a geldim; mutlaka buranın hâkimi olmalıyım.

Kıbrıs halkı! Bundan böyle ben Kıbrıs İmparatoruyum.

Hatta gücümü daha da artırmak için Sicilya kralının kardeşi ile evlenmeliyim.

Bunu da başardım.

Isaac Comneneus neden Kıbrıs'a gelir? Tartışalım.

Bizans, Isaac'ı cezalandırmak ve Kıbrıs adasındaki hâkimiyetini devam ettirmek için birkaç girişimde bulunur. Fakat Bizans'ın karışıklıklar içinde bulunması ve Isaac'ın Sicilya kralı ile ittifak kurarak kuvvetlerini takviye etmesi; adanın yeniden Bizans'a bağlanması için yapılan denemeleri sonuçsuz bırakmıştır.

Isaac Comneneus niçin halkına kötü davranıyordu? Tartışalım.

Ağır vergiler alıyorsunuz.

7 yıldır eziliyoruz.

Yoğun baskı var.

Bağımsız bir krallık olduğumuz halde yönetimden memnun değiliz.

4.3 Kıbrıs'ta İngiltere Krallığı

I. Richard'ın Kudüs'e gitmekteki amacı neydi?

Eyvah, Kudüs'e giderken fırtınaya yakalandık !

I.Richard (Aslan Yürekli)

Biz, Kıbrıs'a sığınıyoruz.

Gelebilir miyiz?

Hayır, olmaz!

I. Richard'ın nişanlısı

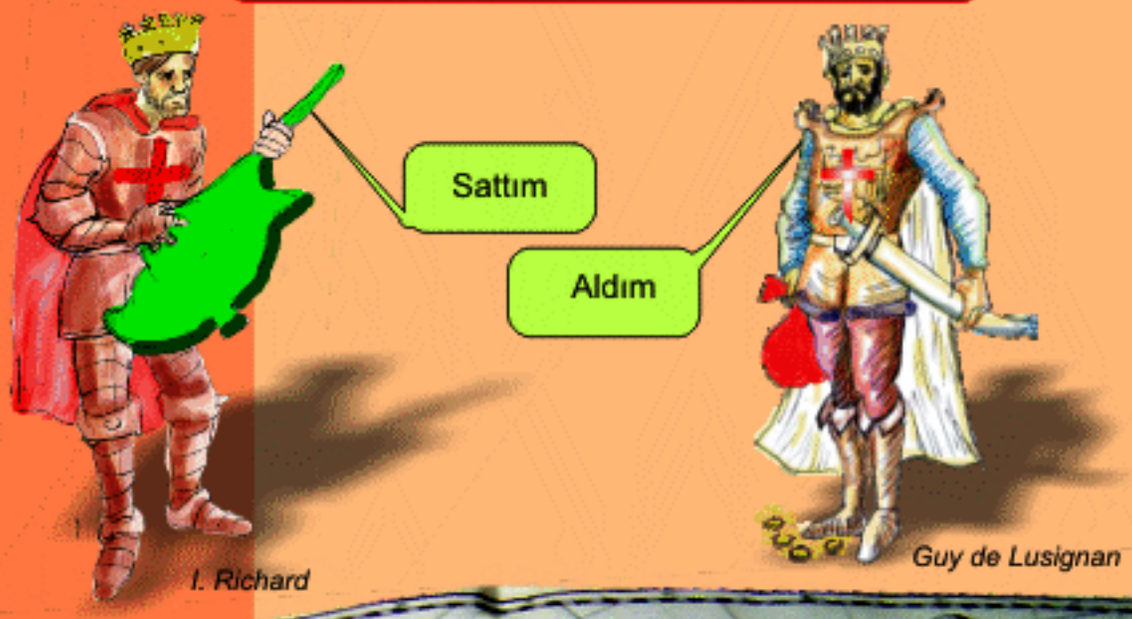

Isaac Comneneus

Bir yolunu bulup bu gemiyi ele geçirmeliyim.

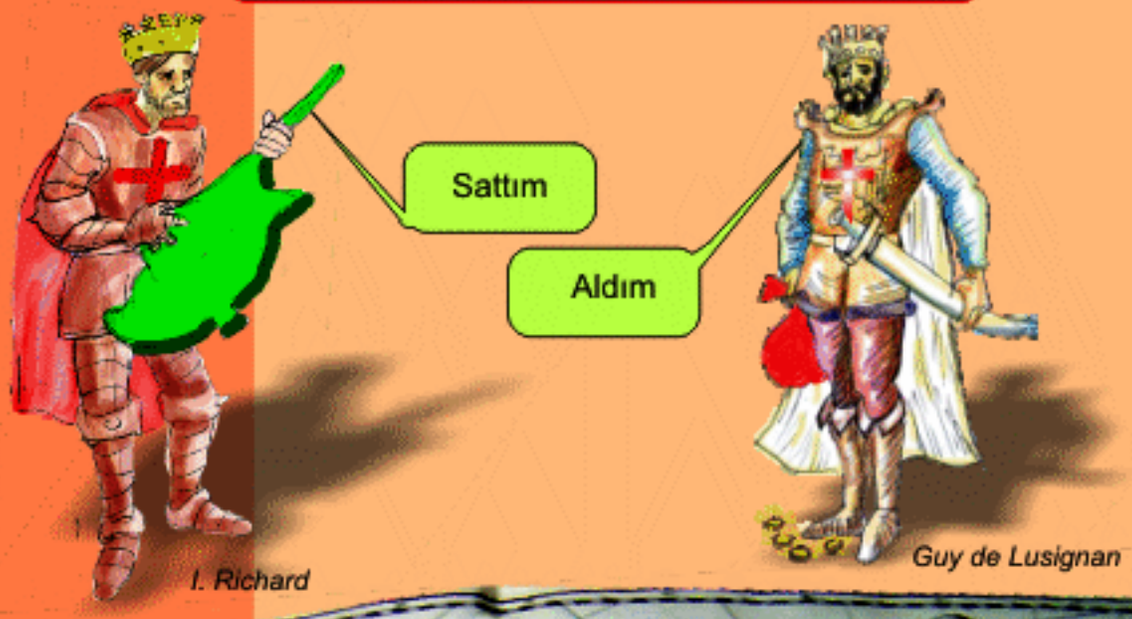
Isaac'ın davranışından sonra I. Richard ne yapar?

4.4 Kıbrıs'ta Lusignan Krallığı

4.4 Kıbrıs'ta Lusignan Krallığı

Lusignan Kralı

Feodal sistemi koruyabilmek için adaya şövalyeler yerleştirilir.

Kıbrıs'tan göç eden yerli halk geri çağrılır.

Haçlı savaşları sırasında Suriye ve Anadolu'ya yerleşen ticaret ve sanat adamlarını da Kıbrıs'a davet edilir. Böylece Lusignan döneminde Kıbrıs adası Haçlılar için önemli bir merkez olur. Ayrıca doğu-batı ticaretinde tüccarların uğradığı önemli uğrak yerlerinden biri konumuna gelir.

Kıbrıs, Akdeniz'deki konumundan ve idarecisi olan Lusignanlılardan dolayı Anadolu, Suriye ve Mısır'a karşı düzenlenen askeri harekatlarda önemli bir üs vazifesi görür.

Lusignan kralları Papaya başvurarak adada Katolik başpiskoposluğunu kurdururlar. Buna göre Papa, Lefkoşa'da Lâtin başpiskoposluğu ile Limasol, Baf ve Mağusa'da birer piskoposluk açar.

Orta Çağda Katolik Kilisesi

Papa (Roma)

Lefkoşa
Katolik Başpiskoposu

Başpiskopos Ve Piskoposlar
(Fransa, İtalya, İspanya Vd.)

Baf
Piskoposu

Limasol
Piskoposu

Mağusa
Piskoposu

Papazlar

Papazlar

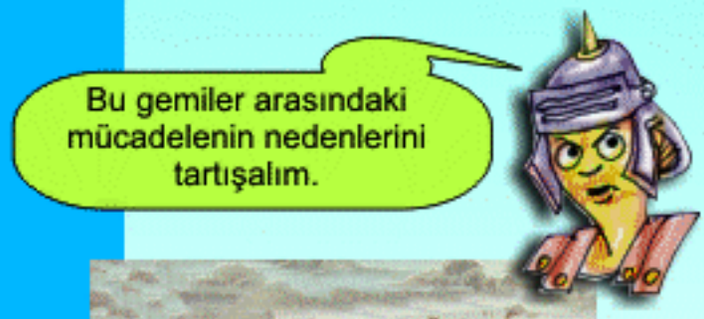
Katolik *Ortodoks*

Böylece Kıbrıs adasında Ortodoks başpiskoposluğu etkisini kaybetmeye başlar. Buna karşın Katolik kilisesi önem kazanır. Çünkü **Haçlılar**, adayı Lâtinlerin merkezi olarak kabul etmişler ve Ortodoks papazlarını zorla Lâtin kilisesine bağlamışlardır. Hatta 1260 yılında Papa, yayımladığı **"Bulla Cypria"** adlı resmi yazısıyla, Lâtin başpiskoposunu tüm Kıbrıs'ın tek dini lideri ilân eder. Söz konusu dini baskılar, Ortodoks olan adalılar arasında huzursuzluk yaratır. Böylece zaman zaman adalıların isyan etmelerine neden olur.

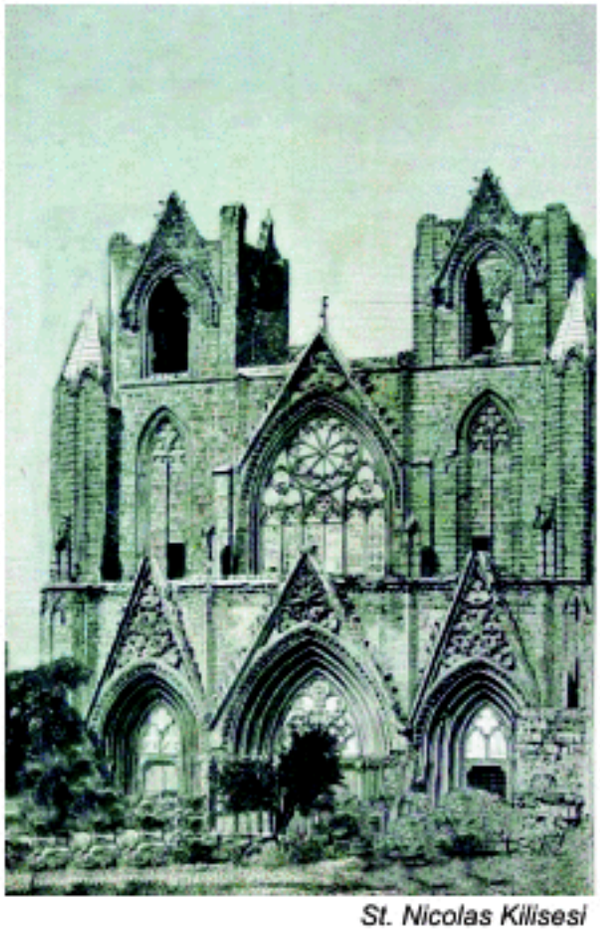
Katolik ve Ortodoks mezhepleri arasındaki farkları tartışınız.

Bu devirde Akdeniz'deki İtalyan şehir devletleri Ceneviz ve Venedik'in arasında da çekişme olduğu görülmektedir. Cenevizliler, bu mücadeleden üstün çıkarak bir ara Kıbrıs'a hâkim olmayı başaracaklar, hatta 1372-1464 yılları arasında adanın en büyük ticaret şehri olan Mağusa'yı ellerinde tutacaklardır. Venedikliler ise, Lusignan krallarının zayıflamasını fırsat bilip adanın yönetimini 1489 yılında ele geçirerek 1571 yılına kadar Kıbrıs adasını idare edeceklerdir.

St. Nicolas Kilisesi

Bedesten

St.Sofia

LUSIGNAN DÖNEMİNDE OLANLAR

Kıbrıs, Yakın Doğu'daki Hristiyan ve Müslümanlar arasındaki mücadeleden dolayı Haçlıların sığınağı olur.

Topraklarını Müslümanlara kaptıran Templier ve **Hospitailer** Şövalye tarikatları da kurulur.

Lusignanlılar devrinde Kıbrıs'a 1425 yılında Memlük Sultanlığının akınları olduğu ve bunların 1426 yılında adayı ele geçirdikleri bilinmektedir. Ancak Memlüklüler Kıbrıs'ta kalmamışlar, sadece adadan 8.000 duka vergi alarak Lusignan krallarının Kıbrıs'ı idare etmelerine izin vermişlerdir. Böylece Memlüklüler adanın iç işlerine karışma imkanını bulurlar.

Türklerin, Kıbrıs adası ile ilgilenmeleri ve ada ile ticaret yapmaları Anadolu Selçukluları zamanında başlar. Anadolu Selçuklu sultanı ile Kıbrıs kralı, Anadolu ve Kıbrıs arasında yapılacak ticaretle ilgili bir antlaşma imzalamışlardır. Buna göre, her iki ülke vatandaşları karşılıklı serbest ticaret yapma hakkını kazanırlar.

Lusignanlılar devrinde, Kıbrıs, Avrupa feodal idare şeklinin parlak bir örneği idi. Lusignanlılar Kıbrıs adasını kendilerine vatan kabul ettikleri için, adadan elde ettikleri gelirleri yine buraya harcamışlardır. Bu hareket de adanın refah seviyesinin artması anlamına geliyordu. Fakat refah seviyesinin artışı yerli halk ile ilgili değildir. Refah seviyesinin artışı, ülkede sanat seviyesini de yükseltir. Bunun göstergesi olarak bu devirde yapılan birçok mimari eser, bugün dahi varlığını korumaktadır. Ancak devrin sonlarına doğru Kıbrıs'taki Ceneviz-Venedik rekabeti, adanın ekonomisinin çökmesine neden olur.

Buffavento kalesi

Kantara kalesi

St.Nicolas

Bellapais

St. Hilarion

4.5 Kıbrıs'ta Venedik Cumhuriyeti

Lusignan krallarının iç çekişmelerinden faydalanan Venedik Cumhuriyeti, adadaki nüfuzunu artırarak 1489 yılında bir oyunla Kıbrıs'a sahip olmuştur.

Kraliçe Katerina Kornono

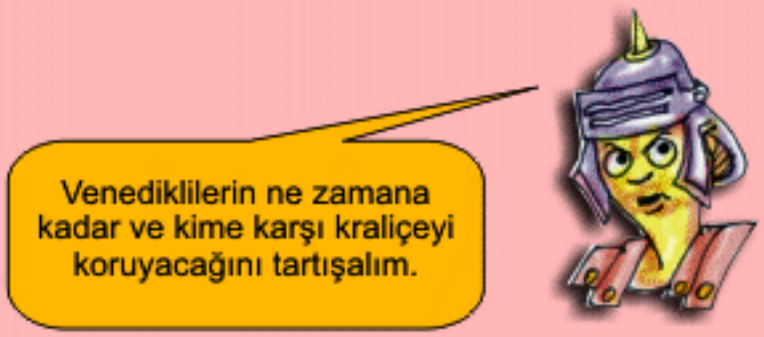
Lusignan Kralı

Venedikli amiral

Venedikli amiral

Bu arada Lusignan kralı ve oğlu arka arkaya ölürler.

Askerler, ben kraliçeyi korurum siz önemli mevkilere yerleşin.

Venedikli amiral

Venedik Lusignan döneminin sonlarında Kıbrıs'ta gücünü artırır.

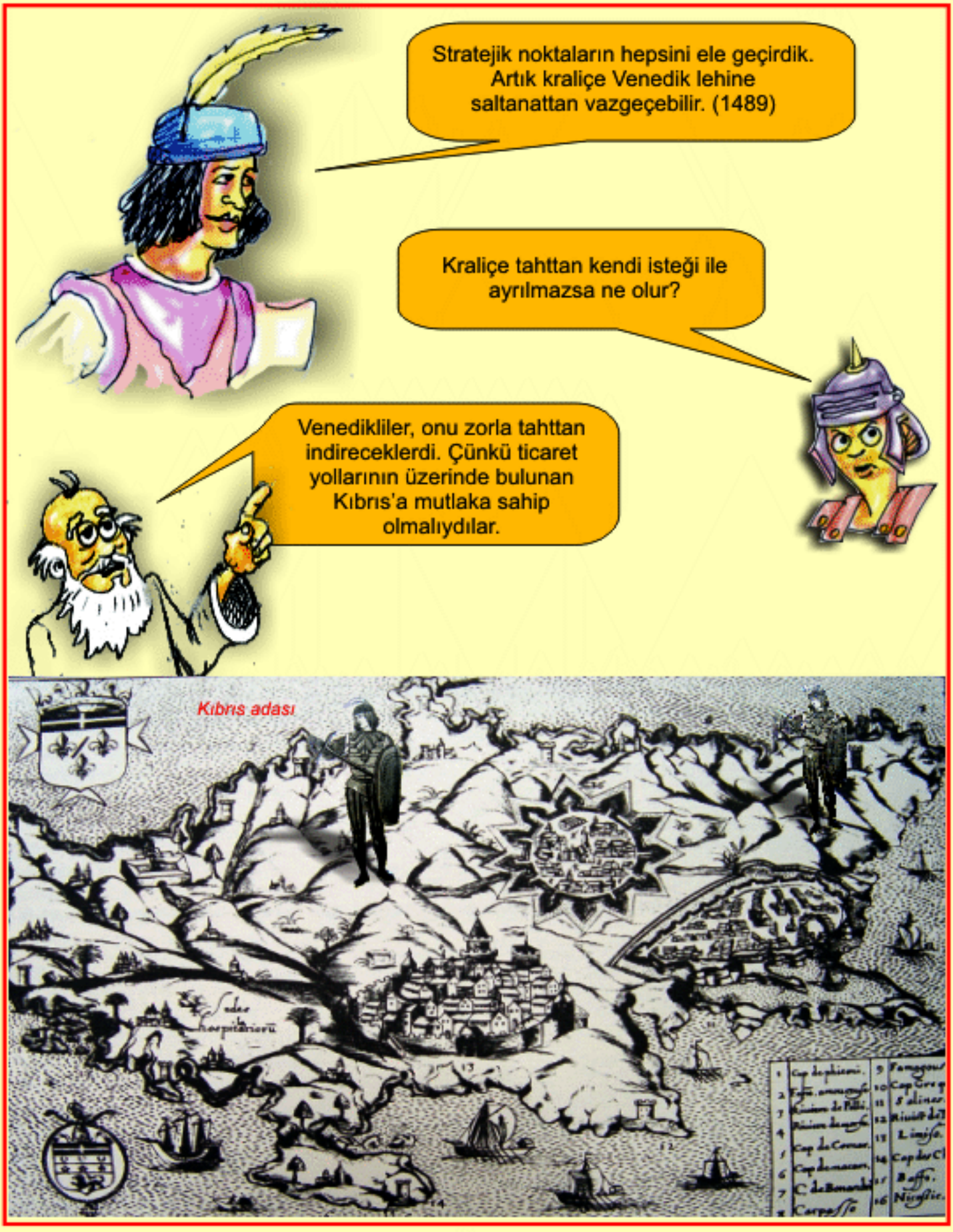
Lefkoşa Kalesi

Hatta Lusignan idaresinin sonlarında Mağusa'nın Cenevizlilerden kurtarılmasına yardımcı olurlar.

Mağusa Kalesi

Stratejik noktaların hepsini ele geçirdik. Artık kraliçe Venedik lehine saltanattan vazgeçebilir. (1489)
Kraliçe tahttan kendi isteği ile ayrılmazsa ne olur?
Venedikliler, onu zorla tahttan indireceklerdi. Çünkü ticaret yollarının üzerinde bulunan Kıbrıs'a mutlaka sahip olmalıydılar.
Kıbrıs adası

1517 yılında Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim, Mısır'ı ele geçirerek, Memlük Sultanlığına son vermiştir. Bununla birlikte, Venedik Cumhuriyeti, Kıbrıs adası için Memlüklülere verdiği yıllık vergiyi artık Osmanlı Devletine vermeye başlayacaktır. Böylece Kıbrıs, 1517 yılında hukuken Osmanlı Devletine bağlanmıştır.

VENEDİK DÖNEMİNDE NELER OLDU?

"Venedik döneminde ada, iki yıl için gönderilen bir vali ve iki danışmandan oluşan üç kişilik bir kurul tarafından yönetilir. Söz konusu bu kişiler başkent Lefkoşa'da oturmaktaydı. Ada 12 ilçeye ayrılmıştı. Bütün üst düzey idareciler Venedikli soylular arasından seçilmekteydi. Lusignan döneminin aksine Kıbrıs'tan toplanan vergilerin ancak üçte biri adaya harcanıyor, gerisi Venedik Devleti hazinesine gidiyordu.

Venedikliler, Kıbrıs adasını bir yerleşim yerinden daha çok, askeri ve ticari sömürge, veya koloni olarak kullanmışlardır. Venediklilerin esas amaçları, bir yandan toprak ve yerli halktan en çok şekilde faydalanmak, diğer taraftan ise adadaki durumlarını tehdit edebilecek olası bir Osmanlı istilasına karşı bölgenin en güçlü kalelerini inşa etmekti. Bu kaleleri inşa etmek için de birçok Lusignan dönemi mimari eserini yıkmaktan çekinmemişlerdir.

Söz konusu dönemde adalılar, Lusignanlıların bıraktığı ve Venedik Devletinin güçlendirerek koruduğu feodal düzene göre, birbirinden pek farkı olmayan **Parici** (toprağa bağlı köleler), **Perperiarii** (soylularla anlaşarak kişisel özgürlük elde edenler) ve **Lefteri** (para karşılığında özgürlüğünü kazananlar) şeklindeki üç sınıfa ayrılmıştı. Bunlarla birlikte **burjuvaların** oluşturduğu orta sınıf ve idareyi ellerinde tutan asilzadeler bulunmaktadır.

Venedik idaresinde ada ekonomik ve politik yönden eski önemini hızla yitirmiştir. Bunun başlıca nedeni, Lusignan döneminde bağımsız bir krallık olan Kıbrıs adasının Venedik Cumhuriyetine geçmesiyle gözden uzak, bir valiyle yönetilen sıradan bir eyalet durumuna

Mağusa şehri

Girne Kapısı

Venedik sütunu

Venedik arslanı

Venedik'in Kıbrıs adasında neden savunma ile ilgili yapılar yaptığını araştıralım.

Kıbrıs'ın işgalinin ilk yıllarında Venedik adada soylularla rahiplerin ve geniş halk yığınlarının gönüllerini hoş edecek bazı önlemlere başvurmuştur. Ancak geriye kalan dönemde halk, hem manevi hem de maddi yönden zor günler geçirmiştir. Kıbrıs'ın yerli halkından alınan feodal vergiler ve yaptırılan **angaryaların** çeşit ve miktarını arttırmışlardır. Ayrıca Lusignan döneminden farklı olarak Venedikliler idaresinde Kıbrıs'ta yoğun bir şekilde Katoliklik propagandası yapılmaktaydı. Ortodoks halkına Katolik olmadıklarından dolayı, çeşitli şekillerde dini baskılar yapılmaktaydı. Bu dönemde Ortodoks kilisesinin ve papazlarının bütün ayrıcalıkları kaldırılmış ve kiliseye ait birçok mülke el konulmuştur.

Kıbrıs adasını elinde bulunduran Venedik, burada korsanların üslenmesine izin vermekteydi. Kıbrıs'ta üslenen korsanlar hem Akdeniz'deki ticareti sabote ediyorlar, hem de ada halkına zarar veriyorlardı.

Tarım ihmal edildiği için eski dönemlerde Yakın Doğu'nun tahıl ambarı durumunda olan Kıbrıs adasında zaman zaman yiyecek sıkıntısı da çekilmekteydi. Ayrıca bu devirde halkı olumsuz etkileyen çeşitli doğal afetler (deprem, kuraklık) ve salgın hastalıklar (sıtma, veba) da meydana gelmiştir. Bu olumsuz durumlar yüzünden yerli halkın bir kısmı adadan kaçmıştır. Kaçamayan adalılar ise, zaman zaman Venedik idaresine karşı isyan etmişlerdir. Kıbrıslılar çıkardıkları isyanlarda istedikleri sonuçları alamayınca, bu sefer de Osmanlı Devletinden kendilerini Venediklilerin zulmünden kurtarmasını istemişlerdir.

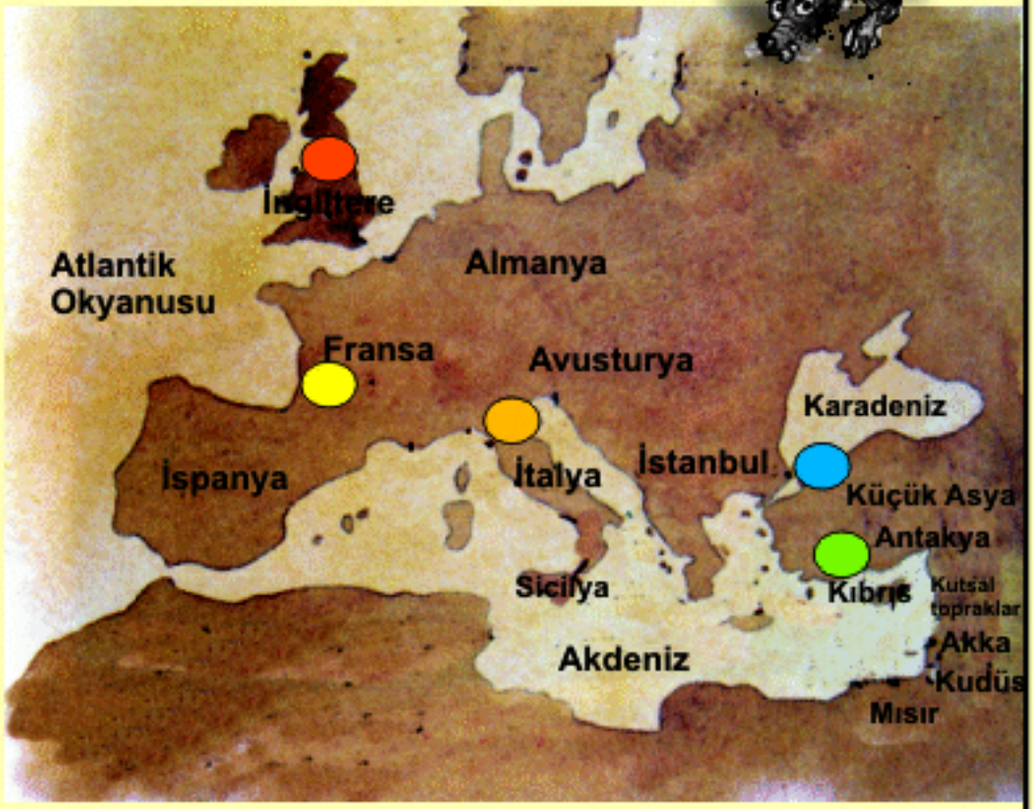

Veba ile benim aramda nasıl bir ilişki vardır?

Kıbrıs adasına egemen olanların adaya geliş yerlerini harita üzerinde inceleyelim.

Venedik *Isaac Comneneus* *I. Richard* *Lusignan* *Bizans*

1. Basılmış Belgeler ve Kaynaklar

COBHAM, C. D., *Excerpta Cypria: Materials For A History of Cyprus*, Nicosia 1969.
DURMUŞOĞLU, M., *Zireki, Tarih-i Kıbrıs*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Lisans Tezi, İstanbul 1965.

2. Araştırmalar

AFETİNAN, *Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti*, Ankara 1987.
ALAGÖZ, C. Arif, "Kıbrıs Tarihine Coğrafi Giriş", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs* Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969), Ankara 1971.
ALASYA, H. Fikret, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Ankara 1977.
_____, *Tarihte Kıbrıs*, Lefkoşa 1988.
ALATOS, Doros, *Cyprus In History*, London 1955.
AN, Ahmet, "Kıbrıs'ta Kadın ve Hukuk", *Tarih ve Toplum*, Sayı 195, İstanbul 2000.
ANDIZ, Sevinç, *Kıbrıs'ta Vakıf Eserler*, Lefkoşa 1990.
ATTENBOROUGH, D. , *The First Eden, The mediterranean world and man*, BBC Collins. (1987)
ATUN, Ata, *Excerpta Cypria'dan Mağusa Yazıtları (MÖ 66- MS 1772)*, Mağusa 2001.
AYIOS EPIKTITOS VRYSI , Warminister England. 1969-1973
BLUNT, A. W. F, *Batı Uygarlığının Temelleri*, çev. Müzehher Erim, İstanbul 1984.
BRAUDEL, Fernand, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, I-II, İstanbul 1990.
COBHAM, C. Delaval, *The Sieges of Nicosia and Famagusta with A Sketch Of The* Earlier History of Cyprus, London 1899.
ÇİÇEK, Kemal, "Larnaka" *DİA*, XXVII, Ankara 2003.
_____, "Lefkoşa" *DİA*, XXVII, Ankara 2003.
_____, "Magosa" *DİA*, XXVII, Ankara 2003.
CROFT P., Peltenburg E. and Thomas G., *Lemba and Kissonerga*, Nicosia, Bank of, Cyprus Cultural Foundation.1999
DARKOT, Besim, "Kıbrıs", *İA*, VI, İstanbul 1988.
DEMİRKENT, Işın, "Kıbrıs, Tarih" *DİA*, XXV, Ankara 2002.
DREGHORN, W. *North Cyprus Bays and Beaches* , Cyprus. 1984
DREGHORN, w. *Guide to Troodos mountains,* Cyprus 1973
DREGHORN, W. *Rocks and Scenery in the Kyrenia Region*, Cyprus 1971
DÜNDAR, Recep, *Kıbrıs Beylerbeyliği (1570-1670)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya 1998.
_____, "Kıbrıs'ın Fethi ve İskânı", *Osmanlı*, IV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999.
_____, "Kıbrıs'ın Fethi", *Türkler*, IX, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.
EMECEN, Ferudun M., "Kıbrıs'ta İlk Osmanlı İdarî Yapılanması", *Dünden Bugüne* Kıbrıs Meselesi, Tarih ve Tabiat Vakfı, İstanbul 2001
ELLIOT, G. and Dutton, R., *Know Your Rocks An Introductıon to geology in Cyprus*, Zavallıs press, Cyprus. 1963

ERDOĞRU, M. Akif, "Osmanlılar İdaresinden Önce Kıbrıs ve Kıbrıslılar", *Tarih ve* Toplum, XX/117, 1993.
_____, "The Servants And Venetian Interest In Ottoman Cyprus In The Late Sixteenth, And The Early Seventeenth Centuries", *Quaderni Di Studi Arabi*, supplemento al n. 15, Venezia 1997.
_____, "Osmanlı Döneminde Kıbrıs Şekerhâneleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat* Fakültesi Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Cengiz Orhonlu Hatıra Sayısı, Sayı 12, İstanbul 1998.
ERSAN, Mehmet, "Wilbrand von Oldenburg Seyahatnamesine Göre XIII. Yüzyılın Başlarında Kıbrıs", *Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Sayı III, İzmir 1999.
FEHİM, Teoman, *Yavru Vatan Kıbrıs'ı Tanıyalım*, Ankara 1964.
GAZİOĞLU, Ahmet C., *Yavruvatan Kıbrıs*, Lefkoşa 1960.
_____, *The Turks In Cyprus*, London 1990.
_____, *Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878)*, Lefkoşa 1994
GJERSTAD, E. , *Ages and Days in Cyprus*, Goteburg Paul Astrom Forlag. 1980
GORING, E., *Mischievous Past Time*, National Museums of Scotland. 1988
GÖYÜNÇ, Nejat, "Türk Hizmetine Giren Bazı Kıbrıs Müdafileri", *Milletlerarası Birinci* Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969), Ankara 1971.
GROOT, A. H. de, "Kubrus" *EF*, V, Leiden 1986².
GÜRKAN, Haşmet M., *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar*, Lefkoşa 1996.
_____, *Bir Zamanlar Kıbrıs'ta*, Lefkoşa 1986.
GÜRSEL, Behzat S., "Türkiye ile Coğrafi İlişkileri ve Teşekkülü", *Kaynak*, Sayı 1, Lefkoşa 1976.
GÜRSOY, Cevat, "Coğrafya Bakımından Kıbrıs ve Türkiye", *Milletlerarası Birinci* Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969), Ankara 1971.
HAKERİ, Bener H., *Başlangıcından 1878' e Dek Kıbrıs Tarihi*, Ankara 1993.
HILL, Sir George, *A History of Cyprus*, Vol I-III, Cambridge 1952.
İNALCIK, Halil, "Kıbrıs Fethinin Tarihi Manası", *Kıbrıs ve Türkler*, Ankara 1964.
_____, "Ottoman Policy and Administration In Cyprus After The Conquest", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969)*, Ankara 1971.
_____, "The Recent History of Cyprus", *Proceedings of the First International* Congress on Cypriot Studies, 20-23 November 1996, Gazimağusa 1997.
JENNINGS, Ronald C., "The Population, Taxation and Wealth In The Cities And Villages Of Cyprus, According To The Detailed Population Survey (Defter-i Mufassal) Of 1572", *Journal Of Turkish Studies*, X, USA 1986.
_____, "The Origins Of The Locust Problem In Cyprus", *Byzantion*, LVII, Bruxelles 1987.
_____, "The Locust Problem In Cyprus", *Bulletin Of The School Of Oriental And* African Studies, LI/2, London 1988.
_____, "Pilgrims View The Women Of The Island Of Venus", *Balkan Studies*, 30, Selanik 1989.

KARAGEORGHIS, V. *Kition, Mycenaean and Phoenician Discoveries in Cyprus,* London. 1976,
KÖKDEMİR, Naci, *Dünkü ve Bügünkü Kıbrıs*, Ankara 1957.
KONUR, İsmet, *Kıbrıs Türkleri*, İstanbul 1938.
KORTANTAMER, Samira, *Bahri Memlûklarda Üst Yönetim Mensupları ve Aralarındaki İlişkiler*, İzmir 1993.
LANG, R. Hamilton, *Cyprus: Its History, Its Present Resources and Future Prospects*, London 1878.
LE BRUN, A. *Khirokitia A neolithic site,* Nicosia, Bank of Cyprus Cultural Foundation1997.
MAIER, Franz Georg, *Cyprus From Earliest Time To The Present Day,* translated from German Peter Gorge, England 1968.
MAKHAIRAS, Leontios, *Recital Concerning The Sweet Land of Cyprus Entitled* 'Cronicle', Ed. And Translated by R. M. Dawkins, I, Oxford 1932.
METİN, Hüseyin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bakış*, Lefkoşa 1959.
NEWMAN, Philip, *A Short History of Cyprus*, London 1953.
OSTROGORSKY, George, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, Ankara 1991.
ÖĞÜN, Gülay, "Kıbrıs'ta İslam Hakimiyeti ve Selçuklular Zamanında Kıbrıs İle Ticaret İlişkileri", *Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu (28 Ekim-2* Kasım 1991) *Tebliğleri*, Ankara 1993.
PATTON, M. *Islands in Time, Island sociogeography and mediterranean prehistory.* London 1996
PELTENBURG, E.J. (1982), *Vrysi A subterranean Settlement, Excavationa at Prehistoric Ayios Epiktitos Vrysi* Warminister England. 1969-1973
PURCELL, H.D., *Cyprus*, London 1969.
REESE D., , *The Pleistocene Vertebrate sites and fauna of Cyprus*, Nicosia Cyprus, Geological survey departmnet Bulleting No 9. 1995
RYSTEDT, E. EDT.,(1994), *The Swedish Cyprus Expedition the living past*, Sweden *Cyprus before the bronze age*, paul getty museum. 1990
SEVKETOGLU, M. "Akanthou-Arkosyko (Tatlisu Ciftlikduzu): The Anatolian Connections in the 9th Millenium BC." *In World Islands in Prehistory, International Insular Investigations, V Deia International Conference of Prehistory,* Edited by Wladren W.H. and. Ensenyat J.A. BAR International Series 1095, Oxford. 2002.
SEVKETOGLU, M. *Archaeological Fields Survey of the Neolithic and Chacolithic Settlement Sites in Kyrenia District, North Cyprus. Systematic Surface Collection and the Interpretation of artefacts scatters.* BAR International Series 834. Oxford Hadrian Books. 2000
SIMMONS A. H. *Faunal Extinction in an island Society, Pygmy Hippopotamus Hunters of Cyprus.* USA. 1999
SPYRIDAKIS, C., *A Brief History of Cyprus*, Nicosia 1963.

STEEL, L. *Cyprus Before History, From the Earliest Settlers to the End of the Bronze Age,* Duckworth, London. 2004
STEWART, J. "The Tomb of the Seafarer at Karmi in Cyprus" Opuscula Atheniensia IV. 1969
TATTOON BROWN, V. *Ancient Cyprus*, London. 1997
TODD I. A. *Kallavasos Tenta*, Bank of Cyprus Cultural Foundation. 1998
VRYONIS, Speros, *The Decline of Medieval Hellenism In Asia Minor and The Process* Of Islamization From The Eleventh Through The Fifteenth Century, London 1971.
WILLIAMS, Henry P., "Marriage And Divorce In The Legal Culture Of The Old, The Ottoman, And The New Turks", *Journal of Turkish Studies*, V, USA 1981.
YILDIZ, Netice, "Aqueducts In Cyprus", *EMU Journal of Cypriot Studies*, II/2, Gazimağusa 1996.
_____, "Kıbrıs'ta Tarih Öncesinden Günümüze Kadın", *Kadın/Woman 2000, Kadın* Araştırmaları Dergisi, I/1, Gazimağusa 2000.
Ziver Bey, *Kıbrıs Tarihi*, haz. Harid Fedai, Ankara 1999.

